

บทที่ 3

การผลิตการตลาด และนโยบายการค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของประเทศไทย

ผลการศึกษาในบทนี้แสดงถึงวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง ทราบถึงการผลิต การตลาด และนโยบายการค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของประเทศไทย

3.1. การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

3.1.1 ลักษณะการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (Maize or Corn) มีชื่อทางวิทยาศาสตร์คือ *Zea mays* L. เป็นธัญพืช (cereal crops) ที่มีความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ค้นพบก่อนปี พ.ศ. 2035 ในทวีปอเมริกา หลังจากนั้นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้แพร่กระจายเข้าไปในทวีปยุโรป เอเชีย และแอฟริกา ในบรรดาพืชอาหารที่ใหม่ลี้ดด้วยกันข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จัดว่าเป็นพืชที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 3 ของโลกรองจากข้าวสาลีและข้าว มีการผลิตโดยทั่วไปในเขตอากาศอบอุ่น เขตอากาศกึ่งร้อนชื้น และพื้นที่ราบเขตร้อน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สามารถปรับตัวได้ดีกับสภาพแวดล้อม ตั้งแต่เส้นรุ้งที่ 55 องศาเหนือถึง 40 องศาใต้ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีพื้นที่ปลูกคิดเป็นร้อยละ 18 และมีผลผลิตประมาณร้อยละ 25 ของการผลิตธัญพืชของโลกทั้งหมด โดยมีปริมาณการผลิตในทวีปเอเชียและภาคพื้นแปซิฟิก ร้อยละ 15 (พิเชษฐและสุรพงษ์, 2547ก)

ประเทศไทยส่งเสริมการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพื่อการค้าอย่างจริงจังเริ่มขึ้นในปี 2495 โดยข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพันธุ์แก้วเตมาลาจากประเทศอินโดนีเซียมีสีส้มอมแดง หัวแข็ง และให้ผลผลิตดี จากนั้นประเทศไทยได้จัดตั้งโครงการข้าวโพดข้าวฟ่างระดับชาติขึ้นที่ไร่สุวรรณวจากกสิกิจ อำเภอบางบาล จังหวัดนครราชสีมา โดยมีการร่วมมือ 3 ฝ่ายด้วยกัน คือ กรมวิชาการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ ได้พัฒนาและปรับปรุงโครงการมาเรื่อยๆ ทำการค้นคว้าและทดสอบทำให้ได้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์พันธุ์สุวรรณ 1 หรือไทยคอมโพสิต 1 แนะนำให้เป็นพันธุ์ส่งเสริมสำหรับเกษตรกรในปี 2518 เป็นพันธุ์แรก จากนั้นมีการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลายพันธุ์ทั้งพันธุ์ผสมเปิดและพันธุ์ผสมลูกผสม เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แนะนำข้าวโพดเลี้ยงสัตว์พันธุ์ผสมเปิดได้แก่พันธุ์ สุวรรณ 2, สุวรรณ 3 และสุวรรณ 5 ส่วนพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ลูกผสมได้แก่พันธุ์ สุวรรณ 3601, สุวรรณ 3851 และสุวรรณ 3853 ในขณะที่กรม

วิชาการเกษตรแนะนำข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ผสมเปิดพันธุ์นครสวรรค์ 1 และพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ลูกผสมเดี่ยวพันธุ์นครสวรรค์ 72

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพืชไร่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ สามารถทำรายได้ให้ประเทศคิดเป็นมูลค่าปีละประมาณ 20,000 ล้านบาท สร้างรายได้ให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์กว่า 4 แสนครัวเรือน ปัจจุบันผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ผลิตได้จะถูกใช้เพื่อบริโภคภายในประเทศ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สามารถปลูกได้ในทุกภาคของประเทศไทยและปลูกได้ทุกสภาพดิน โดยเฉพาะเจริญเติบโตได้ดีในดินร่วนปนทรายที่มีการระบายน้ำได้ดี ควรเป็นในที่ดอนหรือที่ไม่มีน้ำท่วมขัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ใช้น้ำฝนน้อย โดยใช้ตลอดการเพาะปลูก 380-400 มิลลิเมตร ในปีเพาะปลูก 2533/2534 ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ประมาณ 10.91 ล้านไร่ มีผลผลิตทั้งหมด 3.72 ล้านตัน ผลผลิตต่อไร่ 385 กิโลกรัม แต่มีแนวโน้มพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ลดลงเรื่อยๆ อย่างต่อเนื่อง ในปีเพาะปลูก 2555/2556 มีพื้นที่เพาะปลูกอยู่ประมาณ 7.20 ล้านไร่ มีผลผลิตทั้งหมด 4.90 ล้านตัน ผลผลิตต่อไร่ 696 กิโลกรัม การที่ผลผลิตและผลผลิตต่อไร่ที่เพิ่มขึ้นเป็นผลมาจากปัจจัยการผลิตที่ดีขึ้นและประสิทธิภาพการผลิตที่ดีขึ้น เช่น การปรับปรุงเมล็ดพันธุ์ลูกผสม การใช้ปุ๋ยและสารเคมีกำจัดวัชพืช การพัฒนาเทคโนโลยีเครื่องจักร เป็นต้น (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 พื้นที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในปีการเพาะปลูก 2533/2534 – 2555/2556

ปีการเพาะปลูก	พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	อัตราเพิ่ม/ลด ¹	ผลผลิต (ตัน)	อัตราเพิ่ม/ลด ¹	ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)
2533/2534	10,910,058	-	3,722,266	-	385
2534/2535	9,218,882	-15.50	3,792,652	1.89	434
2535/2536	8,446,151	-8.38	3,672,022	-3.18	475
2536/2537	8,369,982	-0.90	3,328,228	-9.36	437
2537/2538	8,828,559	5.48	3,965,339	19.14	469
2538/2539	8,346,269	-5.46	4,154,518	4.77	526
2539/2540	8,664,856	3.82	4,532,610	9.10	552
2540/2541	8,728,609	0.74	3,831,647	-15.46	512
2541/2542	9,008,115	3.20	4,617,455	20.51	535
2542/2543	7,719,045	-14.31	4,286,440	-7.17	568
2543/2544	7,822,955	1.35	4,472,903	4.35	587
2544/2545	7,742,246	-1.03	4,496,960	0.54	597
2545/2546	7,373,996	-4.76	4,259,289	-5.29	597

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ปีการเพาะปลูก	พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	อัตราเพิ่ม/ลด ¹	ผลผลิต (ตัน)	อัตราเพิ่ม/ลด ¹	ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)
2546/2547	7,067,186	-4.16	4,248,989	-0.24	616
2547/2548	7,272,497	2.91	4,341,474	2.18	617
2548/2549	6,905,535	-5.05	4,093,634	-5.71	611
2549/2550	6,404,662	-7.25	3,918,332	-4.28	630
2550/2551	6,364,005	-0.63	3,890,218	-0.72	629
2551/2552	6,691,807	5.15	4,249,354	9.23	652
2552/2553	7,098,872	6.08	4,616,119	8.63	668
2553/2554	7,115,511	0.23	4,860,746	5.30	669
2554/2555	7,255,940	1.97	4,781,970	2.54	694
2555/2556	7,195,340	-0.84	4,899,297	-4.09	696
เฉลี่ย	7,850,047	-1.62	4,218,803	1.59	572

หมายเหตุ: ¹ เทียบกับปีที่ผ่านมา

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556

3.1.2 ประเภทข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

จากลักษณะภายนอกของเมล็ดและพฤกษศาสตร์ของข้าวโพด ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของประเทศไทยแบ่งออก 2 ประเภท ได้แก่ ข้าวโพดไร่ชนิดหัวนุบและข้าวโพดไร่ชนิดหัวแข็ง ดังนี้ (พิเชษฐและสุรพงษ์, 2547ข: 14-15)

1. ข้าวโพดไร่ชนิดหัวนุบ (dent corn) มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Zea mays indentata* ลักษณะเมล็ดส่วนบนมีรอยนุบสีขาวเป็นแป้นชนิดอ่อนและส่วนข้างเมล็ดเป็นแป้นชนิดแข็ง เมื่อดอกให้แห้งส่วนที่เป็นแป้นอ่อนจึงหดยุบตัวและเกิดลักษณะหัวนุบดังกล่าว มีลำต้นสูงตั้งแต่ 2.5-4.5 เมตร ฝักยาวตั้งแต่ 15-30 เซนติเมตร และมีเมล็ดระหว่าง 8-24 แฉกข้าวโพดไร่ชนิดหัวนุบให้ผลผลิตสูง แต่มักมีปัญหาเรื่องเชื้อราและแมลงทำลายบนฝักและเมล็ด

2. ข้าวโพดไร่ชนิดหัวแข็ง (flint corn) มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Zea mays indurata* ลักษณะเมล็ดค่อนข้างแข็งแรง กลม เรียบ หัวไม่นุบ เพราะมีแป้นชนิดอ่อนอยู่ตรงกลางแต่ด้านนอกถูกห่อหุ้มด้วยแป้นชนิดแข็ง เมื่อดอกแห้งจึงไม่หดยุบ มีขนาดฝักและจำนวนแฉกน้อยกว่าชนิดนุบเป็นพันธุ์ที่เหมาะสมในการทำอาหารสัตว์ จึงเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ

3.1.3 พันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

พันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เมื่อแบ่งโดยวิธีการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ในการปลูกแบ่งออกเป็น 2 พันธุ์ได้แก่ พันธุ์ผสมเปิดและพันธุ์ลูกผสม ดังนี้ (กรมวิชาการเกษตร, 2540)

1) พันธุ์ผสมเปิด ในการผลิตพันธุ์ผสมเปิดจะไม่มีการควบคุมการผสมเกสรดังนั้นการผสมเกสรในแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์จึงเป็นไปอย่างอิสระ เป็นพันธุ์ที่ใช้ในการเพาะปลูกประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทั้งหมด ส่วนใหญ่ปลูกในเขตเชิงแล้งหรือเกษตรกรที่มีทุนน้อย เกษตรกรสามารถเก็บเมล็ดไว้ใช้ทำพันธุ์ต่อได้ 2-3 รุ่น โดยผลผลิตไม่ลดลงหรือลดลงเพียงเล็กน้อย เท่านั้น มีลักษณะทางการเกษตรไม่สม่ำเสมอเมื่อเทียบกับพันธุ์ลูกผสม เมล็ดพันธุ์ราคาถูกกว่าพันธุ์ลูกผสมประมาณ 5 เท่า ราคาภิโกรัมละ 10-20 บาท ด้านทานต่อโรคราน้ำค้าง พันธุ์ที่นิยมปลูกในปัจจุบันมี 4 พันธุ์ ได้แก่พันธุ์ สุวรรณ 1 สุวรรณ 3 สุวรรณ 5 และนครสวรรค์ 1 (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์พันธุ์ผสมเปิดที่เกษตรกรนิยมปลูกในปัจจุบัน

พันธุ์ผสมเปิด	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์		ผลผลิต กิโกรัมต่อไร่
	และสหกรณ์ รับรองพันธุ์ปี	ลักษณะ	
สุวรรณ 1	2518	ต้านทานโรคราน้ำค้างจำกัดปลูกที่ เหมาะสมคือเดือนเมษายน-สิงหาคม	500-700
สุวรรณ 3	2530	ต้านทานโรคราน้ำค้างปรับตัวเข้ากับ สภาพแวดล้อมได้สูงและไม่มีข้อจำกัด ในแหล่งปลูก	600-800
นครสวรรค์ 1	2532	ต้านทานโรคราน้ำค้างปรับตัวเข้ากับ สภาพแวดล้อมได้สูงเกษตรกรปลูกได้ ตลอดปีการปลูกปลายฤดูฝนให้ผลผลิต สูงกว่าต้นฤดูฝนร้อยละ 21	700
สุวรรณ 5	2537	ต้านทานโรคราน้ำค้าง โรคราสนิมและ โรคทางใบอื่นๆ ปรับตัวเข้ากับ สภาพแวดล้อมทั่วไปได้ดีให้ผลผลิต น้ำหนักรากและน้ำหนักรังสูง ต้นสดนำไปเลี้ยงสัตว์ได้	800

ที่มา: กรมวิชาการเกษตร, 2547

2) พันธุ์ลูกผสม ในการผลิตเมล็ดพันธุ์จะมีการกำหนดต้นตัวผู้และต้นตัวเมีย ซึ่งมาจากต่างพันธุ์หรือต่างสายพันธุ์กัน เวลาผสมเกสรจึงต้องมีการทำลายเกสรตัวผู้ของต้นตัวเมียเพื่อให้ได้รับละอองเกสรจากต้นตัวผู้เท่านั้น เก็บเฉพาะฝักจากต้นตัวเมีย การทำลายเกสรตัวผู้ต้องทำลายโดยใช้แรงงานคน ทำให้ต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ค่อนข้างสูง เป็นพันธุ์ที่นิยมปลูกประมาณร้อยละ 90 ของพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทั้งหมด มีลักษณะทางการเกษตรสม่ำเสมอ ได้แก่ ขนาดฝัก ความสูงอายุถึงวันออกไหมและเก็บเกี่ยว ให้ผลผลิตและคุณภาพสูงกว่าพันธุ์ผสมเปิด จึงเป็นที่ต้องการของตลาดแต่ไม่สามารถเก็บเมล็ดไว้ทำพันธุ์ได้เพราะผลผลิตจะลดลงประมาณร้อยละ 20-50 ขนาดต้นและฝักจะมีความสม่ำเสมอลดลง ต้นจะอ่อนแอต่อโรคและแมลง เมล็ดพันธุ์กิโลกรัมละ 60-90 บาท พันธุ์ลูกผสมมีทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน พันธุ์ที่นิยมปลูกในปัจจุบันมี 7 พันธุ์ ได้แก่ พันธุ์ ซีพีดีเค 888 ไพโอเนีย 3013 แปะซีฟิค 983 คาร์ทิล 919 เทพีวินัส 49 นครสวรรค์ 72 และสุวรรณ 3851 ทุกพันธุ์ไม่ต้านทานต่อโรคน้ำค้างยกเว้นพันธุ์นครสวรรค์ 72 และสุวรรณ 3851 (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์พันธุ์ลูกผสมที่เกษตรกรนิยมปลูกในปัจจุบัน

พันธุ์ลูกผสม	พันธุ์ของ	ลักษณะ	ผลผลิต กิโลกรัมต่อไร่
ซีพีดีเค 888	บริษัทเอกชน	ไม่ต้านทาน โรคน้ำค้าง และโรคราสนิม	1,000
ไพโอเนีย 3013	บริษัทเอกชน	ไม่ต้านทาน โรคน้ำค้าง และโรคราสนิม	1,100
แปะซีฟิค 983	บริษัทเอกชน	ไม่ต้านทาน โรคน้ำค้าง และโรคราสนิม	1,100
คาร์ทิล 919	บริษัทเอกชน	ไม่ต้านทาน โรคน้ำค้าง และโรคราสนิม	1,100
เทพีวินัส 49	บริษัทเอกชน	ไม่ต้านทาน โรคน้ำค้าง และโรคราสนิม	1,100
นครสวรรค์ 72	ศูนย์วิจัยพืชไร่ นครสวรรค์	ต้านทาน โรคน้ำค้างสูง โรคราสนิมปานกลาง	913
สุวรรณ 3851	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ต้านทาน โรคน้ำค้าง และโรคราสนิม	1,000

ที่มา: กรมวิชาการเกษตร, 2547

ในท้องตลาดส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ลูกผสมสามทางและลูกผสมเดี่ยว มีลูกผสมคู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ส่วนลูกผสมระหว่างพันธุ์ปัจจุบันไม่มีบริษัทใดผลิตออกจำหน่ายเพราะเกษตรกรอาจเก็บไว้ทำพันธุ์ต่อได้ พันธุ์ลูกผสมเดี่ยว (กข) จะมีความสม่ำเสมอมากที่สุด เพราะมีสายพันธุ์ต่างๆ อยู่ร่วมกันน้อย ความสม่ำเสมอจะค่อยๆ ลดลงเมื่อมีสายพันธุ์เข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้นจนกระทั่งลูกผสมระหว่างสายพันธุ์จะมีความสม่ำเสมอที่น้อยที่สุด แต่จะมีความสม่ำเสมอมากกว่าพันธุ์ผสมเปิด หากเกษตรกรจะเก็บเมล็ดไว้ทำพันธุ์เอง ผลผลิตในรุ่นที่ 2 จะลดลงเล็กน้อยตามชนิดของลูกผสมด้วย โดยลูกผสมเดี่ยวจะลดลงมากที่สุด บางครั้งลดลงเกือบร้อยละ 50 เมื่อเทียบกับผลผลิตในรุ่นแรก ลูกผสมระหว่างพันธุ์จะลดลงน้อยที่สุด บางครั้งจะลดลงเพียงร้อยละ 5-10 เท่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของพันธุ์ที่นำมาทำลูกผสมระหว่างพันธุ์ด้วย

การเลือกชนิดของพันธุ์ลูกผสมเกษตรกรควรเลือกให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ในแต่ละพื้นที่ ควรสนใจในผลผลิตต่อไร่มากกว่าชนิดของพันธุ์ลูกผสมนั้นๆ ในหลายพื้นที่เกษตรกรได้ลองปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์พันธุ์ใหม่ๆ ตามคำแนะนำของตัวแทนบริษัทที่เข้าไปแนะนำหรือหน่วยงานรัฐบาลนำมาทดลองให้ปลูก ถ้าให้ผลผลิตที่ได้ให้ผลผลิตไม่ดีเกษตรกรก็จะเลิกปลูกพันธุ์นั้นเลย

3.1.4 ฤดูกาลการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

การเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เกือบทั้งหมดอาศัยน้ำฝน ส่วนมากมีอายุการเก็บเกี่ยวประมาณ 110-130 วันหลังจากปลูกทำให้สามารถปลูกได้ 1-2 ครั้งต่อปี หรือปลูกร่วมกับพืชอื่นในระบบการปลูกพืชแบบต่างๆ ขึ้นอยู่กับการตกของฝนในแต่ละพื้นที่การเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยทั่วไปปลูก 2 รุ่นคือ รุ่นฤดูฝนกับรุ่นฤดูแล้ง (ตารางที่ 3.4)

รุ่นที่หนึ่ง คือ รุ่นฤดูฝนก็จะแบ่งออกเป็นอีก 2 ช่วง คือ ต้นฤดูฝนและปลายฤดูฝนช่วงต้นฤดูฝนจะปลูกอยู่ในช่วงเดือนเมษายน-มิถุนายน ช่วงนี้เป็นช่วงที่เลี้ยงต่อฝนทิ้งช่วง ในช่วงเดือนมิถุนายน-กรกฎาคมเป็นช่วงที่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์กำลังออกดอก ถ้าฝนไม่ทิ้งช่วงข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จะให้ผลผลิตสูงกว่าร้อยละ 20 การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในช่วงปลายฤดูฝนเนื่องจากมีช่วงแสงที่ยาวนานกว่า แต่มีปัญหาที่ต้องเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนสิงหาคม-กันยายน ซึ่งเป็นช่วงที่ฝนตกทำให้การเก็บเกี่ยวยากลำบากและความชื้นสูงเสี่ยงต่อการที่เชื้อราแอสเพอร์จิลลัสฟลาวัสสาเหตุทำให้เกิดสารพิษอะฟลาทอกซินผลผลิตเสียหาย ส่วนช่วงปลายฤดูฝนจะปลูกในช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม การปลูกในช่วงนี้เลี้ยงต่อฝนทิ้งช่วงน้อยมาก แต่อาจจะมีปัญหาโรคระบาดมากกว่าต้นฤดูฝน เมื่อฝนตกหนักและลมพัดแรงทำให้ต้นอ่อนข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หักล้มง่าย ข้อดีคือ ช่วงเก็บเกี่ยวในเดือนตุลาคม-พฤศจิกายนฝนตกน้อยและกำลังเข้าสู่ฤดูแล้งทำให้ฝักหรือเมล็ดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปลอดภัย

จากเข็รราแอสเปอร์จิลล์สฟลาวัส เนื้อที่เพาะปลูกในรุ่นที่หนึ่งคิดเป็นประมาณร้อยละ 95 ด้านผลผลิตคิดเป็นประมาณร้อยละ 97

รุ่นที่สอง คือ รุ่นฤดูแล้งปลูกในช่วงเดือนพฤศจิกายน-มกราคมการปลูกในรุ่นนี้เป็นการปลูกหลังข้าวนาปีและปลูกในพื้นที่ที่สามารถให้น้ำชลประทานได้ การเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนมีนาคม-เมษายนค่อนข้างปลอดภัยจากเข็รราแอสเปอร์จิลล์สฟลาวัสมากกว่ารุ่นที่หนึ่ง การปลูกในรุ่นนี้จะต้องมีการเตรียมพื้นที่เป็นอย่างดีต้องมีการระบายน้ำเป็นอย่างดีเนื่องจากข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไม่ชอบน้ำขังหรือดินแฉะนานหลายวัน เนื้อที่เพาะปลูกคิดเป็นประมาณร้อยละ 5 ด้านผลผลิตคิดเป็นประมาณร้อยละ 3 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2552)

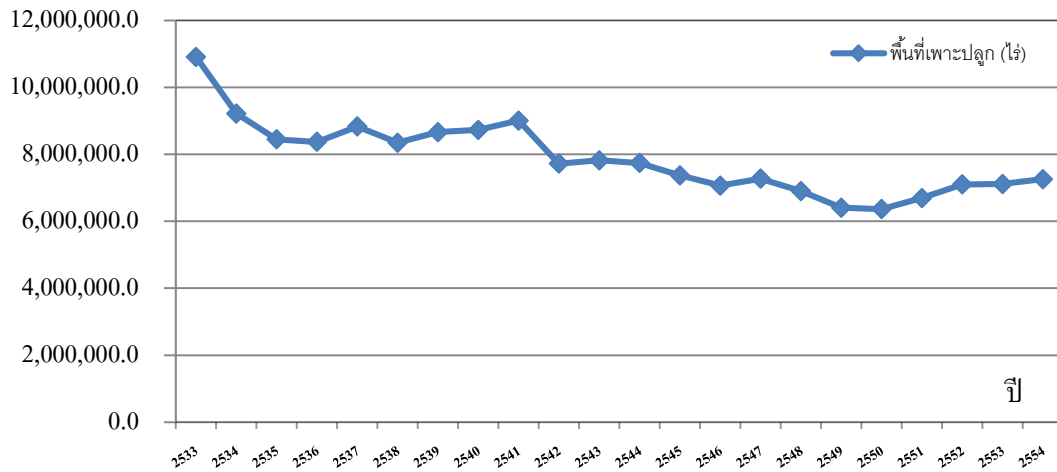
ตารางที่ 3.4 ปฏิทินการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

การเพาะปลูก	เดือน												
	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	
รุ่นที่ 1 ฤดูฝนเนื้อที่เพาะปลูกร้อยละ 95 ผลผลิตร้อยละ 97													
- ต้นฤดูฝน	ปลูก			เก็บเกี่ยว									
- ปลายฤดูฝน			ปลูก			เก็บเกี่ยว							
รุ่นที่ 2 ฤดูแล้งเนื้อที่เพาะปลูกร้อยละ 5 ผลผลิตร้อยละ 3									ปลูก		เก็บเกี่ยว		

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2552

3.1.5 แหล่งผลิตและปริมาณข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ประเทศไทยเคยมีศักยภาพในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อยู่ในเกณฑ์ที่สูงเนื่องจากเป็นพืชที่สามารถปลูกได้ทุกพื้นที่เดิมประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูกสูงสุดถึง 12 ล้านไร่ ผลผลิตสูงสุดถึง 5 ล้านตัน ในปีเพาะปลูก 2533/2534 มีพื้นที่เพาะปลูกเท่ากับ 10.91 ล้านไร่ แนวโน้มการลดลงของพื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ยร้อยละ 1.62 ต่อปี ปัจจุบันพื้นที่เพาะปลูกเท่ากับ 7.20 ล้านไร่ ในปีเพาะปลูก 2555/2556 (รูปที่ 3.1) ความผันแปรของพื้นที่เพาะปลูกนั้นขึ้นอยู่กับ สภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งการตัดสินใจเลือกเพาะปลูกพืชอื่นๆ ที่ให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า เป็นต้น

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556
รูปที่ 3.1 พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปี 2533-2555

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2555) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2 เริ่มเก็บรวบรวมตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา ในปีเพาะปลูก 2538-2545 พบว่าส่วนใหญ่กลุ่มเกษตรกรประมาณร้อยละ 83-87 เพาะปลูกในรุ่นที่ 1 นั่นคือเพาะปลูกในรุ่นฤดูฝน การเพาะปลูกอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ส่วนกลุ่มเกษตรกรที่เพาะปลูกในรุ่นที่ 2 ประมาณร้อยละ 13-17 การเพาะปลูกต้องอาศัยน้ำชลประทานแต่หลังจากปีเพาะปลูก 2546 เป็นต้นมา สัดส่วนการเพาะปลูกในรุ่นที่ 1 ได้เพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 95-99 แสดงให้เห็นถึงการเพาะปลูกของเกษตรกรข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดอาศัยน้ำฝนในการเพาะปลูกเป็นหลัก

ในปีเพาะปลูก 2533/2534-2555/2556 พื้นที่เพาะปลูกทั่วประเทศเฉลี่ยเท่ากับ 7.86 ล้านไร่ โดยพื้นที่เพาะปลูกในรุ่น 1 เฉลี่ยเท่ากับ 6.89 ล้านไร่ คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 88 และพื้นที่เพาะปลูกในรุ่น 2 เฉลี่ยเท่ากับ 0.62 ล้านไร่ พื้นที่เพาะปลูกมากที่สุดอยู่ทางภาคเหนือมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 44-65 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด โดยสัดส่วนพื้นที่เพาะปลูกทางภาคเหนือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ส่วนใหญ่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในรุ่น 1 ถึงสัดส่วนประมาณ 90-92 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือสัดส่วนของพื้นที่เพาะปลูกประมาณร้อยละ 22-29 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด แนวโน้มสัดส่วนค่อยๆ ลดลงเรื่อยๆ ส่วนใหญ่ยังคงเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในรุ่น 1 สัดส่วนประมาณ 88 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมดโดยสัดส่วนรุ่น 1 ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รองลงมาคือ ภาคกลางสัดส่วนของพื้นที่เพาะปลูกประมาณร้อยละ 11-26 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด แนวโน้มของสัดส่วนพื้นที่เพาะปลูกลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในรุ่น 1 และค่อยๆ เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 99 จนกระทั่งในปี 2547 ภาคกลางทำการเพาะปลูกเพียงแค่รุ่น 1 เท่านั้น

และภาคใต้สัดส่วนของพื้นที่เพาะปลูกประมาณร้อยละ 1 ตามลำดับ จนกระทั่งตั้งแต่ปี 2542 ภาคใต้ไม่มี การเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และตั้งแต่ปี 2548 ภาคกลางทำการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แก่เพียงรุ่นที่ 1 เท่านั้น (ตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.5 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แยกรายภาคปีการเพาะปลูก 2533/2534 – 2555/2556

ปีเพาะปลูก	ประเทศ	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ภาคใต้
2533/2534	10,910,058	4,899,464	3,111,582	2,818,577	80,435
2534/2535	9,218,882	4,460,578	2,501,522	2,144,110	112,672
2535/2536	8,446,151	3,849,358	2,494,988	1,987,267	114,538
2536/2537	8,369,982	3,892,082	2,224,252	2,113,719	139,929
2537/2538	8,828,559	4,106,353	2,336,920	2,278,877	106,409
2538/2539	8,346,269	4,056,812	2,190,902	2,034,276	64,279
รุ่น 1	7,230,888	3,634,260	1,658,966	1,895,370	42,292
รุ่น 2	1,115,381	422,552	531,936	138,906	21,987
2539/2540	8,664,856	4,232,846	2,326,087	2,085,792	20,131
รุ่น 1	7,518,876	3,906,785	1,716,409	1,882,188	13,494
รุ่น 2	1,145,980	326,061	609,678	203,604	6,637
2540/2541	8,728,609	4,069,533	2,478,795	2,167,401	12,880
รุ่น 1	7,458,019	3,701,592	1,844,923	1,900,783	10,721
รุ่น 2	1,270,590	367,941	633,872	266,618	2,159
2541/2542	9,008,115	4,248,944	2,507,559	2,239,317	12,295
รุ่น 1	7,740,775	3,864,544	1,877,720	1,988,587	9,924
รุ่น 2	1,267,340	384,400	629,839	250,730	2,371
2542/2543	7,719,045	3,814,276	1,991,369	1,913,400	ตั้งแต่ปี 2542
รุ่น 1	6,619,904	3,536,432	1,411,019	1,672,453	ไม่มีการ
รุ่น 2	1,099,141	277,844	580,350	240,947	เพาะปลูก
2543/2544	7,822,955	3,929,381	1,973,064	1,920,510	
รุ่น 1	6,618,060	3,648,563	1,277,388	1,692,109	
รุ่น 2	1,204,895	280,818	695,676	228,401	
2544/2545	7,742,246	3,933,160	1,985,162	1,823,924	
รุ่น 1	6,608,887	3,648,425	1,354,952	1,605,510	

ตารางที่ 3.5 (ต่อ)

ปีเพาะปลูก	ประเทศ	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ภาคใต้
รุ่น 2	1,133,359	284,735	630,210	218,414	ตั้งแต่ปี 2542
2545/2546	7,373,996	3,919,653	1,912,793	1,541,550	ไม่มีการ
รุ่น 1	6,156,917	3,625,080	1,205,796	1,326,041	เพาะปลูก
รุ่น 2	1,217,079	294,573	706,997	215,509	
2546/2547	7,067,186	3,962,926	1,751,303	1,352,957	
รุ่น 1	6,962,567	3,867,088	1,745,650	1,349,829	
รุ่น 2	104,619	95,838	5,653	3,128	
2547/2548	7,272,497	4,134,247	1,800,293	1,337,957	
รุ่น 1	7,177,765	4,041,493	1,798,315	1,337,957	
รุ่น 2	94,732	92,754	1,978	-	
2548/2549	6,905,535	4,027,092	1,663,873	1,214,570	
รุ่น 1	6,816,500	3,939,672	1,662,258	1,214,570	
รุ่น 2	89,035	87,420	1,615	-	
2549/2550	6,404,662	3,877,865	1,444,173	1,082,624	
รุ่น 1	6,307,735	3,783,158	1,441,953	1,082,624	
รุ่น 2	96,927	94,707	2,220	-	
2550/2551	6,364,005	3,957,757	1,428,302	977,946	
รุ่น 1	6,230,133	3,836,396	1,415,791	977,946	
รุ่น 2	133,872	121,361	12,511	-	
2551/2552	6,691,807	4,181,975	1,552,102	957,730	
รุ่น 1	6,544,853	4,044,171	1,542,952	957,730	
รุ่น 2	146,954	137,804	9,150	-	
2552/2553	7,098,872	4,434,555	1,678,072	986,245	
รุ่น 1	6,947,082	4,300,642	1,660,195	986,245	
รุ่น 2	151,790	133,913	17,877	-	
2553/2554	7,115,511	4,597,492	1,975,694	907,747	
รุ่น 1	7,322,681	4,454,773	1,960,161	907,747	
รุ่น 2	158,252	142,719	15,533	-	

ตารางที่ 3.5 (ต่อ)

ปีเพาะปลูก	ประเทศ	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ภาคใต้
2554/2555	7,401,479	4,733,239	1,874,857	793,383	ตั้งแต่ปี 2542
รุ่น 1	7,005,561	4,357,119	1,855,059	793,383	ไม่มีการ
รุ่น 2	395,918	376,120	19,798	-	เพาะปลูก
2555/2556	7,173,518	4,647,944	1,772,487	753,087	
รุ่น 1	6,784,123	4,280,932	1,750,104	753,087	
รุ่น 2	389,395	367,012	22,383	-	
เฉลี่ย	7,855,426	4,172,501	2,042,441	1,627,520	73,730
รุ่น 1	6,891,740	3,915,063	1,621,090	1,351,342	19,108
รุ่น 2	623,070	238,254	284,849	196,251	8,289

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556

ปีการเพาะปลูก 2333/2534-2555/2556 ผลผลิตเฉลี่ยทั้งประเทศเท่ากับ 4.22 ล้านตัน โดยผลผลิตทั้งประเทศในรุ่น 1 เฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ล้านตัน คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 96 ของผลผลิตเฉลี่ยทั้งประเทศ และผลผลิตทั้งประเทศในรุ่น 2 เฉลี่ยเท่ากับ 0.31 ล้านตันจะเห็นว่าผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เมื่อแยกรายภาคจะเห็นว่าภาคเหนือเป็นภาคที่มีพื้นที่การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากที่สุดจึงทำให้มีผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากที่สุดเช่นกัน ภาคเหนือเป็นภาคที่ลักษณะของพื้นที่เป็นที่ราบสูงโดยเฉพาะเขตภาคเหนือตอนบนที่เป็นพื้นที่ลาดชัน ทำให้ไม่เหมาะแก่การปลูกข้าวหรือพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ทำให้พื้นที่ดังกล่าวสามารถปลูกพืชไร่ได้ดี หนึ่งในพืชไร่ นั่นคือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ผลผลิตทั้งประเทศในรุ่น 1 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 98 ของผลผลิตทั้งหมดของภาคเหนือ รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ตามลำดับ (ตารางที่ 3.6)

ตารางที่ 3.6 ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แยกรายภาคปีการเพาะปลูก 2533/2534 – 2555/2556

ปีเพาะปลูก	ประเทศ	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ภาคใต้
2533/2534	3,722,266	1,768,862	1,069,449	860,059	23,896
2534/2535	3,792,652	1,815,073	949,011	981,592	46,976
2535/2536	3,672,022	1,712,075	1,027,266	886,231	46,450
2536/2537	3,328,228	1,517,454	838,409	920,578	51,787
2537/2538	3,965,339	1,890,038	915,476	1,116,075	43,750
2538/2539	4,154,518	2,016,958	981,192	1,129,719	26,649

ตารางที่ 3.6 (ต่อ)

ปีเพาะปลูก	ประเทศ	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ภาคใต้
รุ่น 1	3,644,348	1,835,569	726,314	1,064,787	17,678
รุ่น 2	510,170	181,389	254,878	64,932	8,971
2539/2540	4,532,610	2,234,666	1,078,241	1,211,737	7,966
รุ่น 1	3,978,179	2,079,831	782,659	1,110,345	5,344
รุ่น 2	554,431	154,835	295,582	101,392	2,622
2540/2541	3,831,647	1,839,981	1,045,957	941,764	3,945
รุ่น 1	3,246,903	1,663,305	766,157	814,178	3,263
รุ่น 2	584,744	176,676	279,800	127,586	682
2541/2542	4,617,455	2,271,992	1,129,376	1,211,722	4,365
รุ่น 1	4,067,600	2,092,388	864,079	1,107,546	3,587
รุ่น 2	549,855	179,604	265,297	104,176	778
2542/2543	4,286,440	2,181,418	990,918	1,114,104	ตั้งแต่ปี 2542
รุ่น 1	3,765,120	2,043,902	716,924	1,004,294	ไม่มีการ
รุ่น 2	521,320	137,516	273,994	109,810	เพาะปลูก
2543/2544	4,472,903	2,356,107	1,002,511	1,114,285	
รุ่น 1	3,904,718	2,215,330	680,579	1,008,809	
รุ่น 2	568,185	140,777	321,932	105,476	
2544/2545	4,496,960	2,359,599	1,045,132	1,092,229	
รุ่น 1	3,955,777	2,213,644	758,102	984,031	
รุ่น 2	541,183	145,955	287,030	108,198	
2545/2546	4,259,289	2,362,548	976,607	920,134	
รุ่น 1	3,666,938	2,206,722	650,609	809,607	
รุ่น 2	592,351	155,826	325,998	110,527	
2546/2547	4,248,989	2,462,053	961,927	825,009	
รุ่น 1	4,181,605	2,399,235	959,021	823,349	
รุ่น 2	67,384	62,818	2,906	1,660	
2547/2548	4,341,474	2,627,849	930,556	783,069	
รุ่น 1	4,281,184	2,568,469	929,646	783,069	

ตารางที่ 3.6 (ต่อ)

ปีเพาะปลูก	ประเทศ	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ภาคใต้
รุ่น 2	60,290	59,380	910	-	ตั้งแต่ปี 2542
2548/2549	4,093,634	2,538,201	861,667	693,766	ไม่มีการ
รุ่น 1	4,036,126	2,481,455	860,905	693,766	เพาะปลูก
รุ่น 2	57,508	56,746	762	-	
2549/2550	3,918,332	2,511,162	759,845	647,325	
รุ่น 1	3,854,733	2,448,665	758,743	647,325	
รุ่น 2	63,599	62,497	1,102	-	
2550/2551	3,890,218	2,545,766	748,569	595,883	
รุ่น 1	3,802,300	2,465,339	741,078	595,883	
รุ่น 2	87,918	80,427	7,491	-	
2551/2552	4,249,354	2,777,243	877,698	594,413	
รุ่น 1	4,148,646	2,682,106	872,127	594,413	
รุ่น 2	100,708	95,137	5,571	-	
2552/2553	4,616,119	2,982,247	1,005,129	628,743	
รุ่น 1	4,511,474	2,888,755	993,976	628,743	
รุ่น 2	104,645	93,492	11,153	-	
2553/2554	4,860,746	3,023,961	1,241,562	595,223	
รุ่น 1	4,750,776	2,923,693	1,231,860	595,223	
รุ่น 2	109,970	100,268	9,702	-	
2554/2555	4,781,970	3,146,865	1,309,421	527,981	
รุ่น 1	4,698,257	2,873,909	1,296,367	527,981	
รุ่น 2	286,010	272,956	13,054	-	
2555/2556	4,899,297	3,068,608	1,214,453	497,107	
รุ่น 1	4,502,924	2,806,070	1,199,747	497,107	
รุ่น 2	277,244	262,538	14,706	-	
เฉลี่ย	4,218,803	2,348,292	998,277	864,728	28,420
รุ่น 1	4,055,423	2,382,688	877,161	668,967	7,468
รุ่น 2	313,195	134,380	131,728	92,640	3,263

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556

ปีการเพาะปลูก 2533/2534-2537/2538 ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยทั้งประเทศเท่ากับ 440 กิโลกรัม ภาคกลางเป็นภาคที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูงที่สุดผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยเท่ากับ 462 กิโลกรัม รองลงมาคือ ภาคเหนือผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยเท่ากับ 441 กิโลกรัม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยเท่ากับ 419 กิโลกรัม และภาคใต้ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยเท่ากับ 405 กิโลกรัม ตามลำดับ ตั้งแต่ปีเพาะปลูก 2538/2539 ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยเท่ากับ 526 กิโลกรัม แนวโน้มผลผลิตต่อไร่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันในปีเพาะปลูก 2555/2556 ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยเท่ากับ 696 กิโลกรัม เมื่อแยกเป็นรุ่น 1 และรุ่น 2 พบว่าในปีเพาะปลูก 2538/2539-2545/2556 ผลผลิตต่อไร่ในรุ่นที่ 1 สูงกว่าในรุ่นที่ 2 จนกระทั่งในปี 2546/2547-2555/2556 ผลผลิตต่อไร่ในรุ่นที่ 2 สูงกว่าในรุ่นที่ 1 และตั้งแต่ในปี 2543/2544 ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยของภาคเหนือสูงกว่าผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยภาคกลาง (ตารางที่ 3.7)

ตารางที่ 3.7 ผลผลิตต่อไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แยกรายภาคปีการเพาะปลูก 2533/2534 – 2555/2556

ปีเพาะปลูก	ประเทศ	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ภาคใต้
2533/2534	385	403	372	369	348
2534/2535	434	424	416	473	452
2535/2536	475	477	455	500	421
2536/2537	437	428	428	465	396
2537/2538	469	475	426	505	411
2538/2539	526	531	473	574	462
รุ่น 1	529	538	456	579	442
รุ่น 2	504	471	528	509	510
2539/2540	552	563	482	608	423
รุ่น 1	558	567	475	617	435
รุ่น 2	511	521	502	525	402
2540/2541	512	516	469	559	416
รุ่น 1	518	518	471	571	441
รุ่น 2	479	498	464	491	330
2541/2542	535	556	472	567	387
รุ่น 1	548	563	479	584	399
รุ่น 2	457	485	450	431	337
2542/2543	568	589	506	594	ตั้งแต่ปี 2542
รุ่น 1	583	594	519	613	ไม่มีการเพาะปลูก

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

ปีเพาะปลูก	ประเทศ	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ภาคใต้
รุ่น 2	482	518	475	462	ตั้งแต่ปี 2542
2543/2544	587	612	525	602	ไม่มีการ
รุ่น 1	607	619	554	619	เพาะปลูก
รุ่น 2	482	514	472	473	
2544/2545	597	618	547	606	
รุ่น 1	612	622	578	618	
รุ่น 2	508	568	480	513	
2545/2546	597	625	530	611	
รุ่น 1	614	625	567	625	
รุ่น 2	496	538	470	526	
2546/2547	616	634	567	627	
รุ่น 1	616	633	568	627	
รุ่น 2	658	670	522	531	
2547/2548	617	651	547	606	
รุ่น 1	617	650	547	606	
รุ่น 2	658	662	479	-	
2548/2549	611	645	541	589	
รุ่น 1	610	645	541	589	
รุ่น 2	662	665	495	-	
2549/2550	630	663	549	615	
รุ่น 1	629	662	549	615	
รุ่น 2	687	691	510	-	
2550/2551	629	658	546	627	
รุ่น 1	627	657	546	627	
รุ่น 2	687	695	613	-	
2551/2552	652	680	583	639	
รุ่น 1	650	679	583	639	
รุ่น 2	730	737	625	-	

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

ปีเพาะปลูก	ประเทศ	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ภาคใต้
2552/2553	668	689	621	657	ตั้งแต่ปี 2542
รุ่น 1	667	687	621	657	ไม่มีการ
รุ่น 2	728	739	651	-	เพาะปลูก
2553/2554	669	674	654	675	
รุ่น 1	667	672	654	675	
รุ่น 2	735	743	657	-	
2554/2555	694	686	719	685	
รุ่น 1	692	681	720	685	
รุ่น 2	742	744	693	-	
2555/2556	696	684	733	680	
รุ่น 1	693	679	734	680	
รุ่น 2	748	752	690	-	

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556

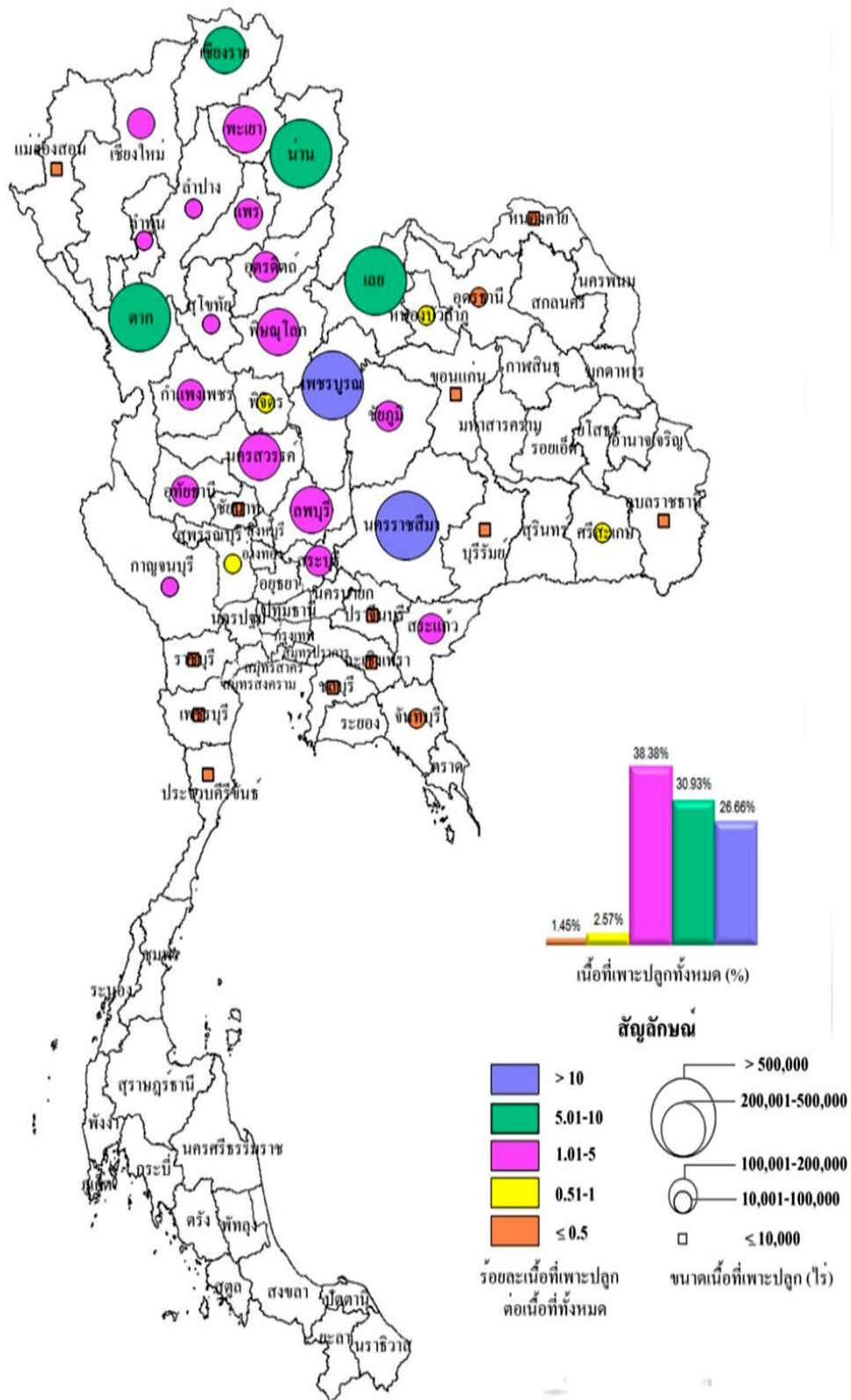
สถานการณ์ปัจจุบันแหล่งที่ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญอยู่ใน 3 ภาคของประเทศไทยคือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง ตามลำดับ ส่วนภาคใต้ไม่มีการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตั้งแต่ปีเพาะปลูก 2542 เป็นต้นมา ในปีเพาะปลูก 2555/2556 มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทั้งประเทศเท่ากับ 7.17 ล้านไร่ ด้านผลผลิตทั้งประเทศเท่ากับ 4.78 ล้านตัน ด้านผลผลิตต่อไร่เท่ากับ 696 กิโลกรัม โดยข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รุ่นที่ 1 มีพื้นที่เพาะปลูกเท่ากับ 6.78 ล้านไร่ ด้านผลผลิตเท่ากับ 4.50 ล้านตัน ด้านผลผลิตต่อไร่เท่ากับ 693 กิโลกรัม การเพาะปลูกอันดับที่หนึ่งคือ ภาคเหนือมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เท่ากับ 4.65 ล้านไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 64.79 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งประเทศด้านผลผลิตเท่ากับ 3.07 ล้านตัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 64.19 ของผลผลิตทั้งประเทศ ด้านผลผลิตต่อไร่เท่ากับ 684 กิโลกรัม รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือพื้นที่เพาะปลูกเท่ากับ 1.77 ล้านไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 24.71 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งประเทศด้านผลผลิตเท่ากับ 1.2 ล้านตัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 25.41 ของผลผลิตทั้งประเทศด้านผลผลิตต่อไร่เท่ากับ 733 กิโลกรัม รองลงมาคือ ภาคกลางเนื้อที่เพาะปลูกเท่ากับ 0.75 ล้านไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10.50 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งประเทศ ด้านผลผลิตเท่ากับ 0.50 ล้านตัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10.40 ของผลผลิตทั้งประเทศด้านผลผลิตต่อไร่เท่ากับ 680 กิโลกรัม หลังจากปีเพาะปลูก 2546 ภาคกลางทำการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพียงรุ่นที่ 1 เท่านั้น

แหล่งผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ โดยส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่อยู่ภาคเหนือจังหวัดที่เป็นแหล่งผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ 5 อันดับแรกคือ เพชรบูรณ์ นครราชสีมา เลย ตาก และน่าน ตามลำดับ เพชรบูรณ์เป็นแหล่งผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ใหญ่ที่สุดในประเทศ โดยมีสัดส่วนเนื้อที่เพาะปลูกประมาณร้อยละ 14 ของเนื้อที่เพาะปลูกทั้งประเทศ และมีผลผลิตทั้งหมด โดยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 14 ของผลผลิตที่ผลิตได้ทั้งประเทศ รองลงมาคือ นครราชสีมา โดยมีสัดส่วนเนื้อที่เพาะปลูกประมาณร้อยละ 12 ของเนื้อที่เพาะปลูกทั้งประเทศ และมีผลผลิตทั้งหมด โดยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 11 ของผลผลิตที่ผลิตได้ทั้งประเทศและเลย โดยมีสัดส่วนเนื้อที่เพาะปลูกประมาณร้อยละ 11 ของเนื้อที่เพาะปลูกทั้งประเทศ และมีผลผลิตทั้งหมด โดยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 11 ของผลผลิตที่ผลิตได้ทั้งประเทศ ตามลำดับ (ตารางที่ 3.8 และรูปที่ 3.2)

ตารางที่ 3.8 จังหวัดผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ 10 อันดับแรกในปีเพาะปลูก 2555/2556

จังหวัด	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)
เพชรบูรณ์	971,010	667,550	687
นครราชสีมา	835,870	521,580	624
เลย	807,540	541,440	670
ตาก	638,980	442,660	693
น่าน	599,290	387,900	647
เชียงราย	460,090	323,650	703
ลพบุรี	296,770	187,260	631
นครสวรรค์	284,580	198,420	697
พิจิตร	243,670	169,080	694
พะเยา	227,960	146,610	643

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2555

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2555
 รูปที่ 3.2 แหล่งเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ประเทศไทยปี 2555

3.1.6 การเก็บเกี่ยว การเก็บรักษา และการลดความชื้น

การเก็บเกี่ยวส่วนใหญ่เก็บขณะใบแห้งทั้งต้น เมื่อแกะเมล็ดจะเห็นเนื้อเยื่อสีดำติดอยู่ที่โคนเมล็ด แสดงให้เห็นว่าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สุกแก่ทางสรีระ การระดมน้ำหนักแห้งจะสิ้นสุดลง ทำให้ไม่ต้องการน้ำและอาหารอีกต่อไปจะเป็นระยะที่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีน้ำหนักแห้งสูงสุด ส่วนมากมีอายุการเก็บเกี่ยวประมาณ 120 วันหลังจากปลูก สามารถปลูกได้ 1-2 ครั้งต่อปี หรือร่วมกับพืชอื่นในระบบการปลูกพืชแบบต่างๆ ขึ้นอยู่กับการตกของฝนในแต่ละพื้นที่การเก็บเกี่ยวข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อายุ 115 วัน เมล็ดจะมีความชื้นประมาณร้อยละ 25 จะทำให้เกิดสารพิษอะฟลาทอกซินระหว่างการเก็บรักษาต่ำ แต่ถ้าเก็บเกี่ยวข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อายุ 125 วัน เมล็ดจะมีความชื้นประมาณร้อยละ 23 หรือต่ำกว่าและค่อนข้างปลอดภัยต่อการปนเปื้อนของสารพิษอะฟลาทอกซินส่วนถ้าเก็บเกี่ยวข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่อายุมากกว่า 130 วัน จะมีความชื้นต่ำกว่าร้อยละ 20

ผลผลิตที่เกษตรกรเก็บเกี่ยวเป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ปล่อยแห้งคาต้นก่อน หลังการเก็บเกี่ยวเกษตรกรบางส่วนทำการขายหมดทันทีหลังจากการเก็บเกี่ยว ส่วนเกษตรกรบางรายจะรอราคาสักพักหนึ่ง โดยทั่วไปเกษตรกรที่รอราคาจะต้องจัดการหลังเก็บเกี่ยวข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ การเก็บรักษาผลผลิตและการลดความชื้นเบื้องต้น ขั้นตอนการลดความชื้นส่วนใหญ่จะเป็นส่วนของพ่อค้าคนกลางหรือเกษตรกรรายใหญ่เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่มีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง โดยจะแยกรายละเอียดการเก็บเกี่ยว การเก็บรักษาผลผลิต และการลดความชื้น ดังนี้

1) การเก็บเกี่ยวข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังคงใช้แรงงานคน แต่ก็ยังมีบางพื้นที่เก็บเกี่ยวแบบเครื่องเกี่ยวชนิดขับเคลื่อนด้วยตนเอง ซึ่งมีข้อจำกัดคือ พื้นที่ที่จะใช้เครื่องเกี่ยวเกี่ยวต้องมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบและไม่เหมาะกับแปลงที่มีขนาดเล็ก เนื่องจากขนาดของเครื่องเกี่ยวเกี่ยวมีขนาดใหญ่ จังหวัดที่ใช้ได้แก่ สระบุรี ลพบุรี นครสวรรค์ เป็น ก่อนเก็บเกี่ยวผลผลิตควรหลีกเลี่ยงช่วงฝนตกชุกเพื่อหลีกเลี่ยงการการเข้าทำลายของเชื้อราและการสร้างสารพิษ การเก็บเกี่ยวที่ความชื้นที่เหมาะสมคือมีความชื้นต่ำกว่าร้อยละ 23 เพราะจะช่วยรักษาคุณภาพของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ การเก็บเกี่ยวควรเก็บเมื่อข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แก่จัดและเกี่ยวในช่วงอากาศแห้ง เกษตรกรบางรายใช้วิธีปล่อยให้ฝักข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แห้งคาต้นในไร่ก่อนจนเห็นว่าแห้งสนิทจึงทำการเก็บเกี่ยวเป็นฝัก วิธีการนี้จะทำให้ประหยัดต้นทุนในด้านแรงงานและลดการทำลายของเชื้อรา ข้อเสียคือ ฝักข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เสี่ยงเมื่อเจอฝนตก อาจทำให้ความชื้นในฝักข้าวโพดสูงเสี่ยงต่อการเกิดความเสียหายแก่ผลผลิตได้เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จเกษตรกรบางรายนำผลผลิตที่เก็บได้ขายวันต่อวันแก่พ่อค้าท้องถิ่น ส่วนเกษตรกรบางรายเก็บเกี่ยวฝักข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในแต่ละวันแล้วนำไปตากที่ลานตาก พอตากแดด

แล้วจึงนำฝักข้าวโพดเข้าไปในถังฉาง วิธีนี้จะยุ่งยากในเรื่องต้นทุนแรงงานและสถานที่ในลานตาก ข้อดีคือ ความชื้นน้อยสร้างความเสียหายแก่ผลผลิตก็จะลดน้อยตามมา

2) การเก็บรักษา เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีการจัดการเก็บรักษาที่แตกต่างกันออกไป เกษตรกรส่วนมากมีถังฉางไว้สำหรับเก็บฝักข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และฝักข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เก็บได้นั้นจะไม่มีจัดการใดๆ ทั้งสิ้น ระยะเวลาการเก็บรักษาขึ้นอยู่กับเกษตรกร การเก็บเป็นฝักจะได้รับความเสียหายจากนก หนู แมลง และเชื้อรา น้อยกว่าการเก็บเป็นเมล็ด เมื่อเก็บข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มาใหม่ๆ ความชื้นในเมล็ดจะยังสูง อัตราการหายใจสูง ทำให้เกิดความร้อนมากขึ้น เป็นผลให้เกิดสภาพที่เหมาะสมสำหรับเชื้อรา ปัญหาการสูญเสียผลผลิตและคุณภาพหลังการเก็บเกี่ยว เช่น นก หนู แมลง และเชื้อราเข้าทำลาย แต่ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ ความสูญเสียจากเชื้อรา เชื้อราบางชนิดสร้างสารพิษ และตกค้างในเมล็ดข้าวโพด สารพิษเหล่านี้ทำให้สัตว์ที่กินเข้าไปเกิดอันตรายถึงตายได้ เรียกว่า สารพิษอะฟลาทอกซิน (Aflatoxin) ซึ่งเกิดจากเชื้อราแอสเปอร์จิลลัสฟลาวัส (Aspergillus flavus) หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าราเขียว นอกจากนี้ยังพบว่ามีเชื้อราอีกหลายชนิดที่สามารถสร้างสารพิษในข้าวโพดได้ ปัจจุบันสารพิษอะฟลาทอกซินเป็นปัญหาสำคัญของคุณภาพข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เกิดความสูญเสียอย่างมากเพราะนอกจากทำให้ผลผลิตเสียหายและคุณภาพเลวลง อีกทั้งเป็นอันตรายต่อคนและสัตว์ที่บริโภคเข้าไป อาการที่พบมีทั้งเฉียบพลันและเรื้อรัง ถ้าสัตว์เลี้ยงกินสารพิษนี้เข้าไปจะทำให้แคระแกรน น้ำหนักตัว น้ำนมหรือออกไข่ลดลง ดับอึกเสบ หรืออาจเป็นมะเร็งต่อในตับ สำหรับเด็ก ถ้าเด็กกินเข้าไปมากๆ จะชัก มีไข้ หรือช็อกตายได้ สาเหตุที่ทำให้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เกิดเชื้อรานั้นมีหลายประการ แต่ที่สำคัญคือข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีความชื้นสูงซึ่งง่ายต่อการเข้าทำลาย เพราะฉะนั้นควรสร้างถังฉางเก็บข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่สามารถระบายความร้อนและความชื้นออกจากกองข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จะทำให้บริเวณผิวของฝักข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แห้งขึ้นลดการเกิดเชื้อราและการปนเปื้อนของสารอะฟลาทอกซินให้น้อยที่สุด ระยะเวลาในการเก็บฝักข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในถังฉางยิ่งระยะเวลานานก็เกิดโอกาสเสี่ยงในเรื่องน้ำหนักหาย การเกิดเชื้อรา หรือการเข้าทำลายของแมลงศัตรู มากขึ้นเป็นผลเสียหายแก่ผลผลิตและรายได้ที่เกษตรกรจะได้รับน้อยลง โดยเฉลี่ยเก็บนานประมาณ 1 เดือน ถ้าต้องการเก็บไว้เป็นระยะเวลานานๆ ควรรมกองข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ด้วยสารฆ่าแมลงและสารฆ่าเชื้อราเป็นระยะๆ

3) การลดความชื้น วิธีการลดความชื้นแบ่งออกเป็น 2 วิธีการใหญ่ๆ ได้แก่ วิธีที่ 1 คือ การตากแดด เป็นวิธีที่นิยมใช้กันทั่วไป เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายต่ำ แสงแดดช่วยทำลายการปนเปื้อนของสารพิษอะฟลาทอกซินได้ โดยป้องกันไม่ให้เชื้อราเจริญบนเมล็ดควรตากบนพื้นสะอาด คอยกลับและเกลี่ยอยู่เสมอ ข้อเสียคือประสบปัญหาฝนที่ตกอยู่เสมอได้ ส่วนวิธีที่ 2 คือ การใช้เครื่องลดความชื้น การเป่าลม

ที่มีความชื้นสัมพัทธ์ต่ำ โดยการเพิ่มอุณหภูมิเข้าไปในกองเมล็ดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพื่อเกิดการระเหยของน้ำออกจากเมล็ดพืชเกษตรกรบางรายอาจข้ามผ่านขั้นตอนการลดความชื้น โดยอาจจะนำฝักข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เก็บเกี่ยวได้ไว้ในยุ้งฉางเลยปล่อยให้ลดความชื้นเอง อาจเนื่องด้วยการจำกัดของพื้นที่ในการตากฝักข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หรือการใช้เครื่องลดความชื้นแล้วแต่มีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของเกษตรกร ส่วนใหญ่การลดความชื้นเป็นขั้นตอนในส่วนผู้รวบรวมหรือพ่อค้าคนกลางที่รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรเนื่องจากอาจมีพื้นที่ เครื่องมือ แรงงาน การลดความชื้นระดับความชื้นที่ปลอดภัยของเมล็ดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่กะเทาะออกจากฝักแล้วคือ 11 เปอร์เซ็นต์

3.1.7 ต้นทุนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ต้นทุนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แบ่งออกเป็น ต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่

1) ต้นทุนผันแปรประกอบไปด้วย ค่าแรงงานต่างๆ ค่าวัสดุปัจจัยสำคัญ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ แรงงานที่ใช้ในการผลิตนั้นมีทั้งการใช้แรงงานภายในครอบครัวและแรงงานจ้าง ต้นทุนแรงงานที่สูงที่สุดคือ ค่าใช้จ่ายในการเก็บเกี่ยวและหลังเก็บเกี่ยว รองลงมาคือค่าใช้จ่ายในการเตรียมดิน ค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา และค่าใช้จ่ายในการปลูก ตามลำดับ ส่วนด้านค่าวัสดุปัจจัยสำคัญต่างๆ ต้นทุนที่สูงที่สุดคือค่าปุ๋ยเคมี รองลงมาคือค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าสารเคมี และค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ตามลำดับ และส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น ค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมอุปกรณ์ทางการเกษตรที่ชำรุด ค่าดอกเบี้ย ค่าเสียโอกาส เงินลงทุน ค่าอาหาร เป็นต้น

2) ต้นทุนคงที่ ประกอบไปด้วย ค่าใช้/เช่าที่ดิน ค่าภาษีที่ดิน ค่าเสื่อมอุปกรณ์ทางการเกษตร เป็นต้น

แนวโน้มตัวเลขการเพิ่มขึ้นของต้นทุนทั้งหมดสูงขึ้นอย่างมาก แต่เดิมในปีเพาะปลูก 2534/2535 ต้นทุนรวมเท่ากับ 802.74 บาท/ไร่ แนวโน้มต้นทุนรวมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งในปีเพาะปลูก 2555/2556 ต้นทุนรวมเท่ากับ 4,257.47 บาท/ไร่ จะเห็นว่าแนวโน้มตัวเลขต้นทุนรวมในการผลิตเพิ่มสูงจากเดิมเป็นอย่างมาก เมื่อเทียบดูเป็นสัดส่วนต้นทุนผันแปรเฉลี่ยและต้นทุนคงที่เฉลี่ยของต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยตั้งแต่ปีเพาะปลูก 2534/2535-2544/2545 ระยะเวลา 11 ปี พบว่าสัดส่วนต้นทุนผันแปรเฉลี่ยเท่ากับ 87.33 เปอร์เซ็นต์ สัดส่วนต้นทุนคงที่เฉลี่ยเท่ากับ 12.67 เปอร์เซ็นต์ อีกระยะเวลา 10 ปีต่อมา ตั้งแต่ปีเพาะปลูก 2545/2546 – 2555/2556 พบว่าสัดส่วนต้นทุนผันแปรเฉลี่ยเท่ากับ 85.65 เปอร์เซ็นต์ สัดส่วนต้นทุนคงที่เฉลี่ยเท่ากับ 14.35 เปอร์เซ็นต์ เมื่อเปรียบเทียบกันจะเห็นว่าสัดส่วนต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่มีสัดส่วนค่อนข้างไม่เปลี่ยนแปลงมากนักเมื่อเทียบกับต้นทุนทั้งหมด โดยต้นทุนผันแปรมีสัดส่วนที่ลดลง 1.68 เปอร์เซ็นต์ อาจเนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการ

ผลิตที่ดีขึ้น เทคนิคการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของแต่ละคน เช่น การลดจำนวนเมล็ดพันธุ์ในการปลูก การลดปริมาณการใช้สารเคมี เป็นต้น ส่วนต้นทุนคงที่มีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น 1.68 เปอร์เซ็นต์ อาจเนื่องจากเหตุผลที่มีค่าเช่าที่ดินหรือค่าภาษีที่ดินที่เพิ่มสูงขึ้น เป็นต้น

ตารางที่ 3.9 ต้นทุนผันแปร ต้นทุนคงที่ ต้นทุนรวม และ ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัมของการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปี 2534-2555

ปี	ต้นทุนผันแปร บาทต่อไร่	ต้นทุนคงที่ บาทต่อไร่	ต้นทุนรวม บาทต่อไร่	ต้นทุนรวม บาทต่อกิโลกรัม
2534	689.81	112.93	802.74	1.95
2535	700.15	112.93	813.08	1.87
2536	1,010.45	112.93	1,123.38	2.82
2537	1,048.84	112.93	1,161.77	2.59
2538	1,104.68	112.93	1,217.61	2.45
2539	1,326.19	253.00	1,579.19	3.02
2540	1,511.95	246.48	1,758.43	4.01
2541	1,672.27	236.56	1,908.83	3.72
2542	1,715.39	236.56	1,951.95	3.52
2543	1,716.71	236.56	1,953.27	3.41
2544	1,665.41	280.42	1,945.83	3.35
2545	1,686.39	280.42	1,966.81	3.40
2546	1,733.78	280.42	2,014.20	3.35
2547	1,714.28	280.42	1,994.70	3.33
2548	2,194.66	280.42	2,475.08	4.16
2549	2,347.59	280.42	2,628.01	4.27
2550	2,438.68	280.42	2,719.10	4.45
2551	3,248.86	470.46	3,719.32	5.86
2552	3,010.56	473.14	3,483.70	5.36
2553	3,090.79	493.73	3,584.52	5.55
2554	3,149.37	755.01	3,904.38	5.95
2555	3,431.69	825.78	4,257.47	6.35

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556

3.2. การตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

3.2.1 ประเภทตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ (นันทวัน, 2553) ได้แก่ ตลาดระดับไร่นา ตลาดกลางในระดับภูมิภาค และตลาดปลายทาง โดยพิจารณาจากตลาดในแหล่งผลิตไปจนถึงตลาดปลายทางสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ตลาดระดับไร่นา คือ ตลาดที่ตั้งอยู่ในแหล่งการผลิต โดยที่ผู้ขายส่วนใหญ่คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และเป็นตลาดที่พ่อค้าทำหน้าที่ซื้อขายรวบรวมผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตลอดจนให้บริการด้านการตลาดอื่น ๆ ในพื้นที่ เช่นบริการสีเมล็ด บริการขนส่ง บริการลดความชื้น การเก็บรักษา เป็นต้น ตลาดในแหล่งผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตลาดระดับนี้จะอยู่ในหมู่บ้านหรือตำบลหรืออำเภอต่าง ๆ ในชนบทที่มีการคมนาคมไม่สะดวก ห่างไกลชุมชนหรือตัวเมืองทำให้มีค่าใช้จ่ายในการขนส่งสูง

2) ตลาดกลางในระดับภูมิภาค คือ ตลาดซื้อขายข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่พ่อค้าจะทำหน้าที่รวบรวมสินค้าจากเกษตรกรรายต่าง ๆ ตลอดจนพ่อค้าในตลาดท้องถิ่นและพ่อค้าในตลาดระดับเดียวกัน หรือเป็นศูนย์กลางการซื้อขายข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดหรือของภูมิภาค ส่วนมากจะตั้งอยู่ในศูนย์กลางการคมนาคมที่มีการขนส่งสะดวก เช่น ตลาดซื้อขายข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา อำเภอพุทธบาท จังหวัดสระบุรี อำเภอโคกสำโรง อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรีอำเภอท่าเรือ จังหวัดอยุธยา

3) ตลาดปลายทาง คือ ตลาดลำดับสุดท้ายที่ทำหน้าที่ในการรับซื้อรวบรวมผลผลิตจากแหล่งผลิตและตลาดในแหล่งผลิตต่าง ๆ ตลอดจนให้บริการรับซื้อและปรับปรุงคุณภาพข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ก่อนที่จะกระจายผลผลิตเหล่านี้ไปเพื่อการบริโภคภายในประเทศและการส่งออก ตลาดซื้อขายข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับนี้คือ ตลาดปลายทางอยู่ที่ตลาดขายส่งกรุงเทพฯ โดยผู้ส่งออก (ไซโล) โรงงานอาหารสัตว์และฟาร์มเลี้ยงสัตว์ที่ผลิตอาหารสัตว์เองแล้ว ยังรวมไปถึงตัวแทนที่เรียกว่า หง (Broker) หงจะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางแจ้งข่าวสารและทำหน้าที่ขายผลผลิตให้กับผู้ค้าทั้งสองประเภทคือพ่อค้ารวบรวมในท้องถิ่น และพ่อค้าขนส่งท้องถิ่น โดยจะมีหน้าที่เกี่ยวกับการต่อรองราคา สถานที่ส่งมอบ ชั่งน้ำหนักต่อรองเรื่องคุณภาพกับผู้ซื้อ ถ้าผู้ซื้อไม่ยอมรับในเรื่องคุณภาพเมื่อส่งมอบแล้วก็ต้องหาผู้ซื้อรายใหม่เพื่อให้ขายได้และผู้ขายขาดทุนน้อยที่สุดเมื่อขายและส่งมอบสินค้าก็จะทำหน้าที่เก็บเงินและโอนเงินให้กับผู้ขายด้วย โดยรับคิดค่าบริการในอัตราร้อยละ 0.5 ของมูลค่าผลผลิตที่ขายได้

3.2.2 รูปแบบการขายข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

เกษตรกรเมื่อตัดสินใจจะขายข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยขายผลผลิตไม่ว่าจะเป็นฝักแห้งหรือแบบที่ทำกรสีเป็นเมล็ดแล้ว รูปแบบการขายแตกต่างกันไปตามการตัดสินใจของเกษตรกร เช่น ให้แก่พ่อค้าคนกลางหรือพ่อค้าท้องถิ่นซึ่งมีทั้งผู้รวบรวมรายย่อยหรือรายใหญ่ ผู้รวบรวมรายย่อยจะทำการขายผลผลิตให้แก่ผู้รวบรวมรายใหญ่อีกที การขายผลผลิตให้แก่พ่อค้าคนกลางหรือพ่อค้าท้องถิ่นสามารถสรุปได้ 3 กรณี ดังนี้

1) เกษตรกรข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เป็นลูกไร่จะขายผลผลิตให้กับพ่อค้าที่ให้สินเชื่อในการผลิต โดยพ่อค้ากรณีนี้จะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเกษตรกรเพราะทำหน้าที่ในการการบอกรายการด้านการตลาดและราคาแก่เกษตรกร พ่อค้าจะเป็นผู้ให้สินเชื่อโดยตรงทางด้านปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช ตลอดจนค่าแรงงานเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวแก่เกษตรกรตั้งแต่เริ่มแรกเพาะปลูก หรือเรียกว่า “ลูกไร่” และเมื่อถึงฤดูการเก็บเกี่ยว เกษตรกรต้องนำผลผลิตมาขายให้กับพ่อค้าที่ให้สินเชื่อโดยตรง ซึ่งพ่อค้าจะหักในส่วนที่เป็นต้นทุนการผลิตทั้งหมดพร้อมดอกเบี้ย ส่วนที่เหลือเป็นส่วนที่เกษตรกรได้รับ โดยราคาที่ได้จะต่ำกว่าราคาท้องตลาดทั่วไป

2) พ่อค้าท้องถิ่นที่มีเครื่องสีและรถบรรทุกจะทำการรับซื้อผลผลิต โดยนำเครื่องสีไปบริการถึงไร่แล้วทำการหักค่าสีและหักค่าขนส่งตามระยะทางเฉลี่ยค่าขนส่งจากไร่ถึงโกดังหรือไซโลของผู้รับซื้อ เช่น ในกรณีที่ระยะทางไกลการคมนาคมไม่สะดวกโดยเฉพาะพื้นที่ปลูกที่อยู่บนภูเขาสูง ซึ่งต้องใช้รถแทรกเตอร์ขนส่งลงมาในพื้นที่ราบหลังจากนั้นใช้รถบรรทุกขนส่งไปโกดังหรือไซโลของพ่อค้า ทำให้ราคาที่ได้ที่เกษตรกรจะได้รับจะหักค่าสีและค่าขนส่งทั้งหมด

3) เกษตรกรจะนำผลผลิตไปขายเองที่ร้านรับซื้อพืชไร่ ตลาดกลาง และสถาบันเกษตรกรที่ตนเองเข้าร่วมเป็นสมาชิกอยู่ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส) ซึ่งเป็นธนาคารของรัฐบาลที่เข้ามาดูแลสินค้าเกษตรโดยตรง เป็นต้น โดยผู้ที่มีเครื่องสีในพื้นที่ที่จะรับจ้างสีผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร หลังจากนั้นเกษตรกรจะนำตัวอย่างข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไปให้แหล่งรับซื้อดังกล่าวเพื่อพิจารณาคงราคาหรือตัวแทนที่จะรับซื้อมาดูคุณสมบัติผลผลิตของเกษตรกรแล้วทำการตกลงราคากัน หากเกษตรกรพอใจในราคาจะขนส่งผลผลิตไปยังโกดังหรือสถานที่เก็บข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของผู้รับซื้อที่ได้ตกลงราคากันไว้ ซึ่งเกษตรกรจะต้องเทียบค่าขนส่งเอง ราคาที่เกษตรกรขายได้จะสูงกว่า กรณีที่ 1 และกรณีที่ 2 เนื่องจากเกษตรกรสามารถเลือกแหล่งที่จะขายผลผลิตได้โดยจะเลือกจากแหล่งที่ให้ราคาที่สูงกว่าและกำไรที่มากกว่าเมื่อบวกกลับกับค่าขนส่งที่เกษตรกรได้รับ

เมื่อเกษตรกรขายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางหรือพ่อค้าท้องถิ่นที่อยู่ในแหล่งผลิตตั้งทั้ง 3 กรณีข้างต้นพ่อค้าคนกลางจะเก็บไว้ในระยะสั้นเมื่อรวบรวมได้ปริมาณมากพอสมควรแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่จะรับซื้อผลผลิตโดยไม่มีการคัดเกรดแล้วส่งต่อไปยังผู้รวบรวมรายใหญ่ต่อไป ผลผลิตทั้งหมดจะถูกเคลื่อนย้ายไปสู่มือคือ กลุ่มผู้ประกอบการไซโลและลานทำฟีดในระดับจังหวัดไปสู่ระดับผู้ประกอบการไซโลระดับภูมิภาค ผู้ประกอบการในตลาดกรุงเทพ แล้วจากนั้นผลผลิตส่วนใหญ่จะถูกส่งต่อไปยังโรงงานผลิตอาหารสัตว์ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ป้อนเป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์ภายในประเทศจะเป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์คุณภาพดีหรือข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จะถูกส่งต่อไปยังไซโลรับซื้อต่างๆ โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูป เช่น โรงงานแป้งข้าวโพด โรงงานน้ำมันข้าวโพด เป็นต้น หรือโรงงานผลิตเชื้อเพลิงปิโตรเลียมและบางส่วนส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศสำหรับข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ส่งออกนั้น ส่วนใหญ่เป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เกรดค่อนข้างต่ำหรือเรียกว่าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไซโล (รูปที่ 3.3)

ที่มา: คัดแปลงจากโครงการพัฒนาการรวมกลุ่มและเชื่อมโยงอุตสาหกรรมกลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จังหวัดเพชรบูรณ์, 2547

รูปที่ 3.3 วิธีการตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

3.2.3 มาตรฐานการซื้อขายข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงพาณิชย์ ได้จัดทำมาตรฐานข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นมีแนวทางเป็นมาตรฐานเดียวกันในการตรวจสอบคุณภาพของเมล็ดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค ความชื้นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 14.5 เปอร์เซ็นต์ การซื้อขายข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แบ่งออกเป็น 2 เกรด ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ชั้นหนึ่งและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ชั้นสอง โดยข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แต่ละเกรดมีคุณภาพที่แตกต่างกัน (ตารางที่ 3.10)

ตารางที่ 3.10 ข้อกำหนดมาตรฐานเกรดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ต้องมีคุณลักษณะ	ชั้นที่หนึ่ง	ชั้นที่สอง
	ไม่เกินร้อยละโดยน้ำหนัก	
เมล็ดสีอื่น	1.0	3.0
เมล็ดเสียบางส่วนและเมล็ดเสียมารวมกัน	4.0	6.0
เมล็ดเสียมาก	1.5	2.0
เมล็ดที่ถูกแมลงทำลาย	2.0	3.0
เมล็ดแตกและเมล็ดลีบ	2.0	3.0
วัตถุอื่นรวมกัน	1.5	2.0
เมล็ดพืชน้ำมันและวัตถุมีพิษ	ไม่มี	ไม่มี
ความชื้น โดยเฉลี่ย	14.5	15.5

หมายเหตุ: ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ หมายถึง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่กะเทาะออกจากฝักแล้ว

ที่มา: กรมวิชาการเกษตร, 2547

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์นั้นจะมีการตัดราคาเกิดขึ้นเมื่อข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีเชื้อราเข้าทำลายมากและจะตัดน้ำหนักถ้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีความชื้นเกินร้อยละ 14.5 โดยการตัดน้ำหนักนี้ทางสมาคมพ่อค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แห่งประเทศไทยเป็นผู้กำหนด การตัดน้ำหนักนอกจากจะคำนวณตามร้อยละความชื้นที่เกินไปจากร้อยละ 14.5 แล้วยังจะบวกเพิ่มถึงค่าใช้จ่ายในการลดความชื้นและเสี่ยงต่อการเสื่อมคุณภาพจากการที่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีความชื้นสูงด้วย ดังนั้นหากสามารถคงความชื้นของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในช่วงร้อยละ 14.5-17.5 เกษตรกรยังคงไม่ได้รับผลเสียจากส่วนเหลือในการตัดน้ำหนัก แต่ขอควรระวังหากเก็บข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไว้นานเกินไปหรือตากข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จนความชื้นต่ำกว่าร้อยละ 14.5 จะทำให้สูญเสียน้ำหนักได้เกินความจำเป็น โดยไม่ได้รับการชดเชย (ตารางที่ 3.11)

ตารางที่ 3.11 อัตราการหักน้ำหนักในการรับซื้อข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโรงงานอาหารสัตว์และน้ำหนักข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่หายจริงเมื่อมีการปรับความชื้นให้ลดลงเหลือร้อยละ 14.5

ร้อยละความชื้น	การตัดน้ำหนักเฉลี่ย (กิโลกรัม/ตัน)	น้ำหนักที่หายจริงเฉลี่ย ¹ (กิโลกรัม/ตัน)	ส่วนต่างโดยประมาณ ² (กิโลกรัม/ตัน)
14.5	0	0	0
14.6-15.0	6	5.84	0
15.1-15.5	12	11.69	0
15.6-16.0	18	17.54	0
16.1-16.5	24	23.39	0
16.6-17.0	30	29.23	0
17.1-17.5	36	35.08	0
17.6-18.0	42	40.93	1
18.1-18.5	54	46.78	7
18.6-19.0	66	52.63	13
19.1-19.5	84	58.74	26
19.6-20.0	102	64.32	38
20.1-20.5	126	70.17	56
20.6-21.0	150	76.02	74
21.1-22.0	172	87.72	84
22.1-23.0	194	99.41	94

หมายเหตุ: ¹ เมื่อปรับความชื้นให้ลดลงเหลือร้อยละ 14.5

² ส่วนต่างของน้ำหนักที่ถูกตัดกับน้ำหนักที่หายจริง

ที่มา: กรมวิชาการเกษตร, 2547

กรณีเกษตรกรเก็บข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพื่อรอจำหน่ายเพื่อให้ได้รายได้สูงสุด สามารถหาจากสูตรการคำนวณหาน้ำหนักของความชื้นที่หายไป (วิวัฒน์, 2547) ดังสมการ (21) และ (22)

$$X = W_1 \times (M_1 - M_2) / (100 - M_2) \text{ กรณีทราบน้ำหนักเริ่มต้นของผลผลิต} \quad (21)$$

$$X = W_2 \times (M_1 - M_2) / (100 - M_1) \text{ กรณีทราบน้ำหนักหลังหักความชื้นแล้ว} \quad (22)$$

กำหนดให้

- X คือ น้ำหนักที่หายไป
- W_1 คือน้ำหนักเริ่มต้น
- W_2 คือน้ำหนักหลังลดความชื้น
- M_1 คือ ความชื้นเริ่มต้น
- M_2 คือ ความชื้นสุดท้าย

ในกรณีที่เกษตรกรเก็บฝักข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไว้รอจำหน่ายจนถึงเดือนธันวาคมหรือมกราคม เมล็ดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จะมีความชื้นประมาณ 12-13 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเป็นความชื้นที่ต่ำกว่าความชื้นมาตรฐานการซื้อขายคือ 14.5 เปอร์เซ็นต์ โดยเกษตรกรขายข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จำนวนน้ำหนัก 24 ตัน เกษตรกรจะสูญเสียน้ำหนักที่ขายไปเท่ากับสูตรกรณีทราบน้ำหนักหลังหักความชื้นแล้วจากสมการ (22)

$$\begin{aligned} X &= W_2 \times (M_1 - M_2) / (100 - M_1) \\ &= 24,000 \times (14.5 - 12) / (100 - 14.5) \\ &= 701.75 \end{aligned} \tag{23}$$

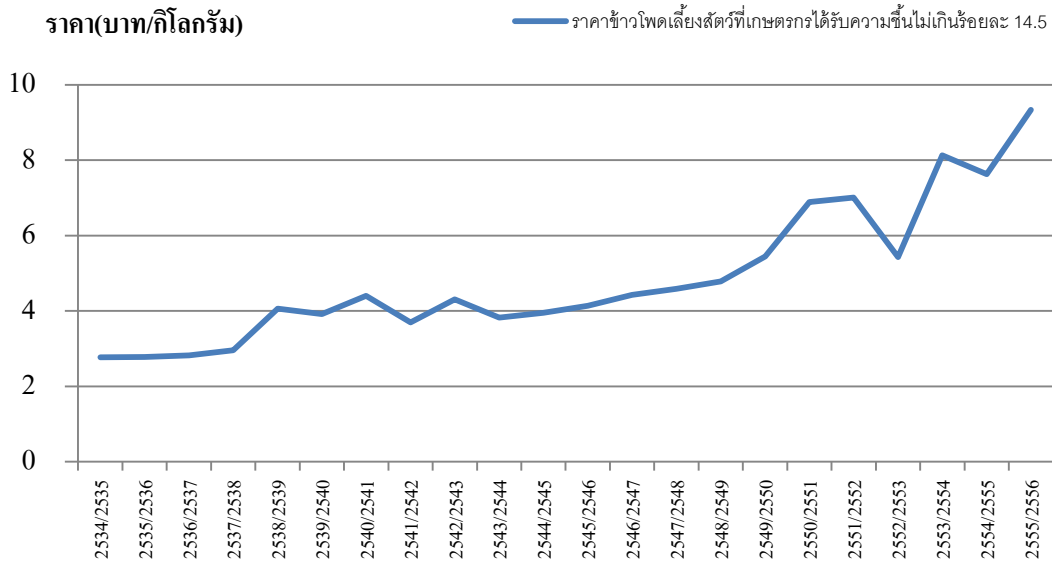
ดังนั้นเกษตรกรจะสูญเสียน้ำหนัก 701.75 กิโลกรัม ในกรณีมีความชื้นประมาณ 12-13 เปอร์เซ็นต์ ในกรณีที่เกษตรกรต้องการเก็บข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไว้รอราคาและทำให้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีความชื้นที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ควรจะต้องพิจารณาถึงน้ำหนักข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ลดลงกับราคาที่จะเพิ่มขึ้นว่าจะคุ้มกันหรือไม่ ซึ่งขึ้นอยู่กับราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ขึ้นลงในแต่ละปี

3.2.4 ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

แต่เดิมประเทศไทยเคยเป็นผู้ส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไปขายยังต่างประเทศเป็นจำนวนมาก โดยสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รายใหญ่และผู้นำราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลก จึงทำให้ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศไทยและราคาผู้ส่งออกอื่นๆ ยึดหลักราคาของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก ราคาที่เกษตรกรได้รับผันแปรไปตามกลไกของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรได้รับนั้นจะไม่มีเสถียรภาพ การเกิดราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลกขึ้นอยู่กับราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เมล็ดเหลืองอเมริกันชั้น 2 โดยราคาจะขึ้นอยู่กับปัจจัย ได้แก่ อุปทานของโลก อุปสงค์ของโลก (อุปสงค์ที่แท้จริงและอุปสงค์เท็จกำไร) นโยบายการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในการผลิตเอทานอล และผลผลิตของรัฐผู้ผลิตอื่น ส่วนผลกระทบต่อราคา

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศของประเทศไทยนั้น ในตลาดซื้อขายล่วงหน้า กรณีที่ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ราคาโกมีราคาที่สูงขึ้นก็จะส่งผลทำให้ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศสูงไปด้วย ทำให้ผู้ที่ใช้วัตถุดิบจะมีการซื้อขายภายในประเทศมากขึ้น ผู้ส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จะมีการแข่งขันซื้อข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศเพื่อการส่งออกตามไปด้วยในกรณีตรงกันข้ามเมื่อราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ราคาโกมีราคาต่ำก็จะส่งผลทำให้ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศต่ำไปด้วย ทำให้ผู้ส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศลดกำลังการซื้อข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศไปขายยังต่างประเทศลดลง (ศานิต, 2552)

การกำหนดราคาในระดับไร่นาภายในประเทศจะพิจารณาจากราคารับซื้อล่วงหน้าในตลาดชิคาโก ราคาส่งออก FOB ราคานำเข้า ปริมาณการผลิต ปริมาณความต้องการ คุณภาพของผลผลิต และนโยบายและมาตรการแทรกแซงการผลิตและการตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศ (ศานิต, 2552) เกษตรกรจะขายข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ระดับไร่นาผ่านพ่อค้าคนกลางที่รวบรวมในท้องถิ่นประมาณร้อยละ 80 โดยพ่อค้าจะรับซื้อแบบคละไม่จำแนกราคาตามเกรดและส่งโรงงานอาหารสัตว์ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดราคาซื้อขายขั้นสุดท้ายและยังมีบทบาทในการกำหนดราคาส่งในตลาดขายส่งกรุงเทพ โรงงานอาหารสัตว์มีความต้องการข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่มีคุณภาพสูงและจะรับซื้อข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในราคาที่สูงกว่าผู้ส่งออก ราคาที่เกษตรกรได้รับปรับเปลี่ยนไปตามราคาของตลาดโลกและการส่งออกและการนำเข้า รวมทั้งปริมาณของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ผลิตได้ในแต่ละฤดูกาล และองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการคือนโยบายการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่รัฐบาลกำหนดในแต่ละปี จะส่งผลต่อปริมาณการผลิตและราคาที่เกษตรกรจะได้รับ รวมทั้งต้นทุนการเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะไก่เนื้อและไก่ไข่ อัตราการขยายตัวของอุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์และการส่งออกเนื้อสัตว์ ปี 2533-2555 แนวโน้มราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรได้รับความขึ้นไม่เกินร้อยละ 14.5 พบว่าเกษตรกรได้รับราคาที่เพิ่มสูงขึ้นโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.44 ทุกปี (รูปที่ 3.4) ในปี 2555 ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรได้รับความขึ้นไม่เกินร้อยละ 14.5 เท่ากับ 9.34 บาทต่อกิโลกรัม ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ณ แหล่งผลิต ราคาจะมีแนวโน้มต่ำลงในช่วงฤดูกาลที่ผลผลิตเก็บเกี่ยวและออกสู่ตลาดมากและเป็นช่วงฤดูฝนเนื่องจากปริมาณผลผลิตมีมากเกินความต้องการและคุณภาพข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีความชื้นสูงส่วนปลายฤดูผลผลิตออกสู่ตลาดน้อย ความชื้นลดลงราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปรับตัวสูงขึ้น

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556

รูปที่ 3.4 ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรได้รับความขึ้นไม่เกินร้อยละ 14.5 ปี 2533-2555

ตารางที่ 3.12 ราคาและดัชนีราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรได้รับความขึ้นไม่เกินร้อยละ 14.5 ปี 2534-2555

ปี	ราคาที่เกษตรกรได้รับความขึ้นไม่เกิน	ดัชนีราคาที่เกษตรกรได้รับความขึ้นไม่
	ร้อยละ 14.5	เกินร้อยละ 14.5
2534	2.77	55.82
2535	2.78	55.16
2536	2.82	53.48
2537	2.96	60.95
2538	4.06	85.57
2539	3.92	86.41
2540	4.40	89.10
2541	3.70	82.36
2542	4.31	92.29
2543	3.82	83.62
2544	3.95	86.71
2545	4.14	88.36
2546	4.43	94.44

ตารางที่ 3.12 (ต่อ)

ปี	ราคาที่เกษตรกรได้รับความขึ้นไม่เกิน	ดัชนีราคาที่เกษตรกรได้รับความขึ้นไม่
	ร้อยละ 14.5	เกินร้อยละ 14.5
2547	4.59	98.93
2548	4.78	100.00
2549	5.45	111.58
2550	6.89	140.56
2551	7.01	149.44
2552	5.43	120.85
2553	8.13	186.02
2554	7.63	176.99
2555	9.34	211.78

หมายเหตุ: ดัชนีราคาใช้ปี 2548 เป็นปีฐาน
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556

3.3 นโยบายและมาตรการแทรกแซงการผลิตและการตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

3.3.1 นโยบายการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

สถานการณ์การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศไทย พบว่าเมื่ออุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ขยายตัวตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมา ปริมาณความต้องการใช้ภายในประเทศที่มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ผลผลิตภายในประเทศทั้งหมดถูกนำไปใช้ในการผลิตอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ เพื่อสอดคล้องกับความต้องการส่งออกผลิตภัณฑ์ในรูปแบบเนื้อสัตว์และแปรรูปไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ที่เพิ่มมากขึ้นความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์มีเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศมีปริมาณที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ภายในประเทศ ทำให้ประเทศไทยต้องพึ่งพาการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จากต่างประเทศเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์นับตั้งแต่ปี 2534 เป็นต้นมา(ตารางที่ 3.13)

ตารางที่ 3.13 ปริมาณการใช้ภายในประเทศ ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปี 2533-2554

ปี	การใช้ในประเทศ (ตัน)	การนำเข้า	
		ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)
2533	2,489,890	-	-
2534	3,192,652	249,000	14,458
2535	3,972,899	445,217	1,778,607
2536	3,125,365	9,223	43,525
2537	3,831,770	10,084	52,093
2538	4,329,246	280,205	1,169,288
2539	4,781,748	302,681	1,584,274
2540	4,014,187	235,701	1,140,578
2541	4,725,729	230,987	1,228,918
2543	4,791,679	338,720	1,442,887
2544	4,012,758	6,649	73,044
2545	4,118,158	4,918	66,592
2546	4,071,993	12,415	96,956
2547	3,545,436	75,753	212,251
2548	4,095,585	58,897	148,776
2549	3,813,969	145,407	423,179
2550	3,949,754	150,356	495,073
2551	4,335,248	425,398	1,490,648
2552	4,066,263	291,863	1,027,433
2553	4,834,174	366,747	1,339,576
2554	4,658,561	195,552	739,498
2555	4,973,802	196,860	724,617

หมายเหตุ: ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รวมทั้งรุ่น 1 และรุ่น 2

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2555

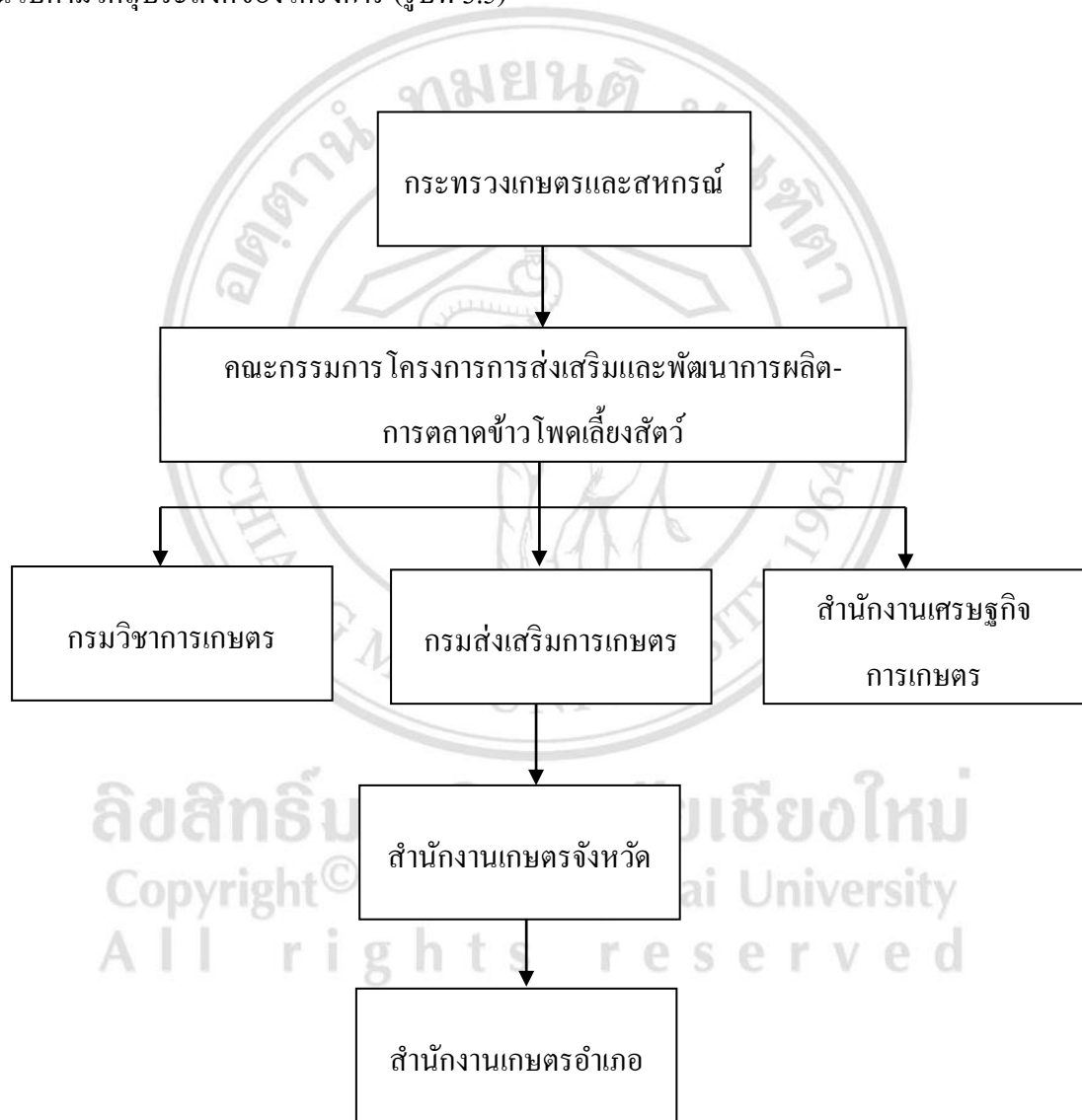
รัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาการขาดแคลนผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศ โดยเริ่มแรกได้อนุมัติให้มีการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระยะสั้น แต่การแก้ไขปัญหาด้วยการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์นั้นอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศ โดยตรงถ้านโยบายการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไม่สอดคล้องกับความต้องการใช้และการผลิตภายในประเทศ ซึ่งจะส่งผลเสียกระทบต่อเกษตรกรภายในประเทศ

ส่วนการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระยะยาวโดยจัดทำวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2545) ได้พิจารณากำหนดทิศทางการพัฒนาการเกษตรสาขาพืชกำหนดให้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพืชที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันจัดอยู่ในกลุ่มสินค้าพืชที่มีความได้เปรียบด้านศักยภาพการผลิตและการส่งออก กำหนดให้มีแนวทางการพัฒนาโดยเร่งรัดการผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการใช้และการส่งออกในระยะยาว มีเป้าหมายในการขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มผลผลิตต่อไร่ รวมทั้งให้การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีและปัจจัยการผลิต

กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้รับผิดชอบแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการจัดตั้งโครงการส่งเสริมและพัฒนาการผลิต-การตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โครงการนี้ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาสถานการณ์การเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นพัฒนาและปรับปรุงการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ให้มีประสิทธิภาพ โดยโครงการมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2539)

1. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้นและลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำลง
2. เพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ให้เพียงพอต่อการใช้ภายในประเทศและส่งออกต่างประเทศ
3. เพื่อให้เกษตรกรเกิดการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ๆ และปรับปรุงคุณภาพข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ให้ดีขึ้นปราศจากเชื้อราและสารอะฟลาท็อกซิน
4. เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งเป็นการจัดระบบการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ให้หลีกเลี่ยงจากภัยธรรมชาติ ฝนแล้ง และฝนทิ้งช่วง
5. เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน

โครงสร้างขององค์กรโครงการส่งเสริมและพัฒนาการผลิต-การตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ดำเนินการโดยคณะกรรมการโครงการส่งเสริมและพัฒนาการผลิต-การตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน มีปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ และมีกรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเป็นผู้ช่วยดูแล สนับสนุนการดำเนินงานและติดตามผลการดำเนินงานในแต่ละด้าน ผ่านสำนักงานเกษตรจังหวัดให้ควบคุมและสนับสนุนการปฏิบัติงานของสำนักงานเกษตรอำเภอ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ (รูปที่ 3.5)

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2540

รูปที่ 3.5 โครงสร้างองค์กรของโครงการส่งเสริมและพัฒนาการผลิต-การตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของประเทศไทย

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดตั้งโครงการส่งเสริมและพัฒนาการผลิต-การตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นโครงการหลักและมีโครงการการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ย่อยๆ อีก ซึ่งเป็นโครงการระยะสั้น เช่น

1. การส่งเสริมการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์พันธุ์ดีในปี 2543 มีระยะเวลาโครงการ 1 ปี ได้รับงบประมาณเป็นเงิน 1.38 ล้านบาท วัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น เพิ่มปริมาณการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และปรับปรุงคุณภาพข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ให้ปลอดจากสารพิษปนเปื้อนสารอะฟลาทอกซิน

2. โครงการศูนย์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในไร่นาในปี 2544-2545 ระยะเวลาโครงการ 2 ปี วัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ถูกต้องและเป็นตัวอย่างแก่กลุ่มอื่นๆ ในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในนา ดำเนินการในพื้นที่ 9 จังหวัด 225 ศูนย์ ได้แก่ เพชรบูรณ์ 76 ศูนย์ นครสวรรค์ 26 ศูนย์ อุทัยธานี 20 ศูนย์ กำแพงเพชร 17 ศูนย์ อุดรดิตถ์ 40 ศูนย์ เชียงราย 21 ศูนย์ นครราชสีมา 2 ศูนย์ ชัยภูมิ 21 ศูนย์ และสระบุรี 2 ศูนย์

3. โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ชุมชนในปี 2546 วัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตให้เพียงพอับความต้องการใช้ภายในประเทศและส่งออกต่างประเทศ ปรับปรุงคุณภาพข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ให้ปลอดจากเชื้อราและการปนเปื้อนสารอะฟลาทอกซิน และเพื่อให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มกันผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ถูกต้องตามหลักเทคโนโลยี โดยดำเนินการในพื้นที่ 16 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย พะเยา นครสวรรค์ อุทัยธานี กำแพงเพชร แพร่ น่าน เพชรบูรณ์ อุดรดิตถ์ พิษณุโลก อุดรธานี ชัยภูมิ นครราชสีมา ศรีสะเกษ สุพรรณบุรี และกาญจนบุรี

4. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพโดยการลดต้นทุนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 2554-2556 มี วัตถุประสงค์ดังนี้ จึงได้จัดทำโครงการในแหล่งผลิตที่สำคัญของประเทศ 19 จังหวัด ภาคเหนือ 9 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย พะเยา น่าน แพร่ ตาก พิษณุโลก เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ และอุทัยธานี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ หนองบัวลำภู และเลยภาคตะวันออก 2 จังหวัด ได้แก่ สระแก้ว และจันทบุรีภาคกลาง 2 จังหวัด ได้แก่ สระบุรี และลพบุรีภาคตะวันตก 2 จังหวัด ได้แก่ กาญจนบุรี และสุพรรณบุรีด้วยการจัดทำแปลงเรียนรู้เพื่อขยายผลและให้เกษตรกรมีความมั่นใจ สามารถลดต้นทุนการผลิตต่อหน่วยและมีรายได้เพิ่มขึ้น ตลอดจนเป็นแบบอย่างแก่เกษตรกรรายอื่นในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ต่อไป

ปัจจุบันการดำเนินงานของนโยบายและแผนการผลิตและการพัฒนาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีเป้าหมายคือผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ต้นทุนต่ำ ผลผลิตต่อไร่สูง คุณภาพดี เพื่อเพียงพอับความต้องการ

ใช้ มีแนวทางในการดำเนินการดังนี้ เพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุน การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และผลิตคุณภาพดีให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดรักษาเสถียรภาพราคา และสร้างรายได้เพิ่มให้เกษตรกรจากเศษวัสดุเหลือใช้จากข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

4.3.2 นโยบายและมาตรการแทรกแซงของภาครัฐ

มาตรการแทรกแซงการตลาดเริ่มตั้งแต่ 2537/2538 จนถึงปัจจุบัน เพื่อจัดการปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกรอันเนื่องมาจากราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตกต่ำและถือเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อยกระดับราคาให้สูงขึ้นและประโยชน์ตกอยู่ในมือเกษตรกรอย่างแท้จริง รัฐบาลมอบหมายให้กระทรวงพาณิชย์เป็นผู้รับผิดชอบ กระทรวงพาณิชย์มอบอำนาจหน้าที่ให้องค์การคลังสินค้า การกำหนดนโยบายและแทรกแซงการผลิตและการตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จะขึ้นกับรัฐบาลแต่ละชุดที่เข้ามาบริหารประเทศ

1) นโยบายรับจำนำข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

นโยบายรับจำนำข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เริ่มในปีเพาะปลูก 2543/2544 ถึง 2552/2553 และในปีเพาะปลูก 2554/2555 จนถึงปัจจุบัน เป็นมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แก้ปัญหาหาราคาผลผลิตตกต่ำโดยที่เกษตรกรจะนำข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไปจำนำกับรัฐบาล ส่วนใหญ่จะกำหนดราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จำนำสูงกว่าราคาในท้องตลาด และต่อมาหากเกษตรกรเห็นว่าราคาตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สูงกว่าราคาที่จำนำไว้ เกษตรกรก็สามารถไถ่ถอนผลผลิตของตนเองที่จำนำไว้ไปขายเองได้ภายในระยะเวลา 3 เดือนหลังจากวันที่จำนำ แต่ถ้าเกษตรกรไม่มาไถ่ถอนเนื่องจากราคาในท้องตลาดต่ำกว่า รัฐบาลจะต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมากในการเก็บรักษาและต้องเป็นผู้จัดการหาตลาดระบายผลผลิตเอง การกำกับดูแลและตรวจสอบการรับจำนำนั้นกรมการค้าภายในเป็นผู้ประสานการรับจำนำกับองค์การคลังสินค้าและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์จังหวัด

2) นโยบายประกันรายได้เกษตรกรข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

นโยบายประกันรายได้เกษตรกรข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เริ่มในปีเพาะปลูก 2553/2554 เป็นมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ไม่บิดเบือนกลไกตลาดและช่วยลดภาระงบประมาณของรัฐบาล มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรได้รับราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่สูงขึ้น 2) เพื่อใช้เป็นกลไกตลาดในการสร้างเสถียรภาพทางราคาในระยะยาวและมีความยั่งยืน และ 3) เพื่อลดภาระงบประมาณค่าใช้จ่ายของรัฐบาลในการช่วยเหลือเกษตรกร การดำเนินการนั้นเกษตรกรจะต้องลงทะเบียนผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์กับกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

รอกการตรวจสอบจากกรมวิชาการเกษตรเมื่ออนุมัติจึงไปติดต่อทำสัญญาประกันราคากับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ คณะอนุกรรมการจะกำหนดเกณฑ์อ้างอิงเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจ่ายอัตราชดเชยรายได้ให้แก่เกษตรกรแล้วประเภทเกณฑ์อ้างอิง โดยประกาศทุกวันที่ 1 และวันที่ 16 ของเดือน จำนวนผลผลิตที่รับประกันครบครัวละไม่เกิน 20 ตัน

เกณฑ์กลางอ้างอิงข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ฤดูการผลิตปี 2553/2554 ประจำวันที่ 1 สิงหาคม 2553 เพื่อใช้ในการจ่ายเงินชดเชยระหว่างวันที่ 1-15 สิงหาคม 2553 ข้าวโพดเมล็ดความชื้นไม่เกิน 14.5% กิโลกรัมละ 8.15 บาท ไม่ต้องชดเชยประจำวันที่ 16 สิงหาคม 2553 เพื่อใช้ในการจ่ายเงินชดเชยระหว่างวันที่ 16-31 สิงหาคม 2553 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เมล็ดความชื้นไม่เกินร้อยละ 14.5 กิโลกรัมละ 7.97 บาท ไม่ต้องชดเชย (กรมการค้าภายใน, 2553)

3.4 นโยบายการค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

3.4.1 นโยบายที่มีผลต่อการนำเข้าและส่งออก ประเทศไทยมีพันธกรณีการเปิดตลาดสินค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายใต้ความตกลงต่างๆ ที่สำคัญมีดังนี้ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2552)

1) เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) ไทยเข้าร่วมลงนามจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนตั้งแต่ปี 2535 และเริ่มใช้ข้อตกลงในปี 2536 อัตราภาษีร้อยละ 5 หรือ กิโลกรัมละ 2.75 บาท ตามเงื่อนไขของเขตการค้าเสรีอาเซียน เริ่มแรกมีสมาชิกเดิม 6 ประเทศ ได้แก่ บรูไนดารุสซาลาม อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ตั้งแต่ปี 2546 เพิ่มประเทศสมาชิกใหม่ 4 ประเทศ ได้แก่ เวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สหภาพพม่า และ กัมพูชา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ประเภทพิกัดศุลกากรขาเข้าประเภทย่อย 1005.90.90 ภายใต้ข้อผูกพันตามมาตรการกระชับการรวมกลุ่มอาเซียน โดยให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (ASEAN Integration System of Preference: AISP) ต้องขึ้นทะเบียนไว้ต่อกรมการค้าต่างประเทศและสำนักงานการค้าต่างประเทศในภูมิภาคทุกแห่ง พร้อมทั้งแสดงเอกสารประกอบดังนี้ กรณีบุคคลทั่วไป ให้แสดงสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้าน กรณีนิติบุคคล ให้แสดงสำเนานางสีรับรองการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลที่กรมพัฒนาธุรกิจการค้าออกให้ไม่เกิน 1 เดือนนับจากวันที่ยื่นคำขอ กรณีโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นวัตถุดิบหลัก ให้แสดงสำเนาใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน (รง. 4) กรณีชุมชนสหกรณ์กลุ่มเกษตรกร หรือสมาคม ให้แสดงสำเนาใบทะเบียนจัดตั้งสถาบันเกษตรกรหรือสมาคมพร้อมสำเนาข้อบังคับ กรณีรัฐวิสาหกิจ ให้แสดงหนังสือแจ้งความประสงค์ในการขอนำเข้าของรัฐวิสาหกิจนั้นๆ ทุกกรณีจะต้องแสดงแผนที่สถานที่เก็บข้าวโพดเลี้ยง

สัตว์ที่จะขอนำเข้า พร้อมทั้งทำรายงานการนำเข้า การใช้ การจำหน่ายซึ่งต้องระบุชื่อและปริมาณ
คงเหลือต่อกรมการค้าต่างประเทศหรือสำนักงานการค้าต่างประเทศในภูมิภาคทุกแห่ง พร้อมสำเนา
เอกสารประกอบการนำเข้า การใช้ การจำหน่าย ภายในหนึ่งเดือนนับจากวันนำเข้า โดยต้องนำเข้า
ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม ถึง 30 มิถุนายน ก่อนที่ผลผลิตภายในประเทศจะเริ่มออกสู่ตลาด เพื่อไม่ให้
กระทบต่อเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศการนำเข้าอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของ
องค์การคลังสินค้า (อคส.) และการส่งออกทำโดยเสรี

2) องค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) เข้าร่วมเปิดตลาดเมื่อปี
2538 การเปิดตลาดตามข้อผูกพัน WTO นั้น กำหนดให้ต้องกำหนดโควตาการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
ขั้นต่ำ โดยมีปริมาณเท่ากับร้อยละ 3 ของปริมาณการบริโภคภายในประเทศและปริมาณโควตาต้อง
สูงขึ้นจนมีปริมาณเท่ากับร้อยละ 5 ของปริมาณการบริโภคภายใน และเรียกเก็บอัตราภาษีในโควตา
และนอกโควตาตามที่กำหนดไว้ อัตราภาษีการนำเข้าในโควตาร้อยละ 20 ปริมาณโควตา 54,700 ตัน
อัตราภาษีนอกโควตาร้อยละ 73 มีค่าธรรมเนียมพิเศษ 180 บาทต่อตัน การจัดเก็บอัตราภาษีและโควตา
ตามที่ผูกพันไว้ การนำเข้าในโควตามีการยกเว้น ไม่ต้องชำระค่าธรรมเนียมพิเศษโดยหน่วยงานที่
รับผิดชอบให้องค์การคลังสินค้า กระทรวงพาณิชย์เป็นผู้นำเข้าในโควตา ซึ่งระยะเวลานำเข้าระหว่าง
วันที่ 1 มีนาคม - 30 มิถุนายน ต้องขอหนังสือรับรองและรายงานการนำเข้าภายใน 1 เดือนนับตั้งแต่วัน
นำเข้า ส่วนการนำเข้านอกโควตาจะไม่จำกัดผู้นำเข้า ปริมาณ และช่วงเวลาในการนำเข้า การนำเข้า
จะต้องขอหนังสือรับรองและทำรายงานการนำเข้า

3) โครงการความร่วมมือสาขาการเกษตรและอุตสาหกรรมภายใต้ยุทธศาสตร์ความ
ร่วมมือทางเศรษฐกิจอ่าวตังเกี๋ย-แม่น้ำโขงเป็นโครงการเริ่มในปี 2546-2550 อัตราภาษีร้อยละ 0
ยกเว้นค่าธรรมเนียมพิเศษ ปริมาณที่นำเข้าตาม contract แต่ละปี ผู้นำเข้าต้องขึ้นทะเบียนไว้กับ
กรมการค้าต่างประเทศ โดยต้องมีหนังสือในรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า (Certificate of Origin: CO)
พร้อมทั้งปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขที่กำหนด ได้แก่ รายงานการนำเข้า การใช้ การจำหน่าย และ
สต็อกคงเหลือ เฉพาะประเทศเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สหภาพพม่า ไทย
และกัมพูชา

4) การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ASEAN-China Free Trade
Agreement: ACFTA) อัตราภาษีในโควตาร้อยละ 20 อัตราภาษีนอกโควตาร้อยละ 73 มีค่าธรรมเนียม
พิเศษ 380 บาทต่อตันตามองค์การการค้าโลก เนื่องจากจีนเป็นประเทศรายใหญ่ที่ส่งออกข้าวโพดเลี้ยง
สัตว์ของโลก ทำให้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นสินค้าอ่อนไหวสูงของไทย จึงไม่มีการลดอัตราภาษีทั้งใน
โควตาและนอกโควตา

5) ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (Thailand-Australia Free Trade Agreement: TAFTA) อัตราภาษีในโควตาร้อยละ 14.67 ปริมาณโควตา 6,648.82 ตัน อัตราภาษีนอกโควตาร้อยละ 65.7 แต่จะลดอัตราภาษีเป็นร้อยละ 0 ในปี 2563

6) ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan Comprehensive Economic Partnership: AJCEP) อัตราภาษีนำเข้าในโควตาร้อยละ 16.4 ช่วง 1 มกราคม 2553 – 31 มีนาคม 2553 และร้อยละ 14.5 ช่วง 1 เมษายน – 31 ธันวาคม 2553

7) ความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-เกาหลี (ASEAN-Korea Free Trade Agreement: AKFTA) ปี 2552 อัตราภาษีในโควตาร้อยละ 15.56 และต้องลดอัตราภาษีในโควตาเป็นร้อยละ 0 ในปี 2559

8) ความตกลงความเป็นหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น ไทย-นิวซีแลนด์ (Thailand-New Zealand Closer Economic Partnership: TNZCEP) อัตราภาษีในโควตาร้อยละ 0 การดำเนินงานจัดเก็บอัตราภาษีตามที่ผูกพันไว้ มีหนังสือในรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า (Certificate of Origin: CO)

9) การนำเข้าทั่วไปที่ไม่ใช่ ข้อ 1-8 อัตราภาษีทั่วไปร้อยละ 2.75 บาท/กิโลกรัม และค่าธรรมเนียมพิเศษ 1,000 บาท/ตัน

3.4.2 นโยบายที่มีผลต่อการส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

การส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไปยังต่างประเทศเริ่มตั้งแต่ก่อนปี 2505 เดิมไทยเคยเป็นประเทศผู้ส่งออกที่สำคัญของโลก ตลาดส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญของโลกอันดับหนึ่งคือ อเมริกา และประเทศที่สำคัญได้แก่ จีน บราซิล กลุ่มสหภาพยุโรป เม็กซิโก อาร์เจนตินา และแอฟริกาใต้ เป็นต้น ส่วนใหญ่ตลาดที่สำคัญของไทยส่วนใหญ่อยู่ในทวีปเอเชีย ตลาดที่สำคัญได้แก่ ประเทศญี่ปุ่นและประเทศไต้หวัน ประมาณร้อยละ 50-70 ส่วนตลาดอื่นๆ ได้แก่ สิงคโปร์ฮ่องกง มาเลเซีย และประเทศในตะวันออกกลางบางประเทศ เป็นต้น ช่วงนี้การซื้อขายส่งออกทำได้โดยตรงไม่ต้องขออนุญาตจากรัฐบาล แต่เนื่องจากปริมาณความต้องการปริมาณนำเข้าจากต่างประเทศมีมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เกิดจำนวนผู้ส่งออกจำนวนเพิ่มมากขึ้น ปัญหาจากการขายก็ขยายขอบเขตเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านราคา ความไม่เป็นธรรม คุณภาพข้าวโพด เป็นต้น จนกระทั่งต้องมีการทำสัญญาซื้อขายกันขึ้น โดยรัฐบาลเป็นตัวกำกับและควบคุม ลักษณะของสัญญามีสาระสำคัญ 2 ประการได้แก่ ข้อที่หนึ่งเป็นการกำหนดปริมาณการส่งมอบในแต่ละเดือนและทำการจัดสรรโควตาในแต่ละเดือน และข้อที่สองเป็นการกำหนดราคาส่งมอบที่ตายตัวสำหรับเดือนส่งมอบแต่ละเดือนตาม

สูตรเพื่อการส่งออก ซึ่งปริมาณและราคาส่งมอบจะรู้ล่วงหน้าแน่นอนก่อนเดือนส่งมอบ 30-60 วัน ซึ่งลักษณะของสัญญาในการส่งออกนี้กระทบต่อราคาและการตลาดข้าวโพดเป็นอย่างมาก มาตรการกำหนดราคาล่วงหน้าได้ก่อให้เกิดการกักเก็บข้าวโพดไว้เพื่อเก็งกำไรก่อให้เกิดความไม่มีเสถียรภาพขึ้น (สมบัติ, 2521) จึงทำให้รัฐบาลเกิดนโยบายการค้าใหม่โดยการเปิดเป็นการค้าเสรี

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เคยเป็นสินค้าเกษตรส่งออกที่สำคัญของไทยเดิมปริมาณผลผลิตที่ส่งออกประมาณร้อยละ 65 ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ได้กลายเป็นสินค้าที่ผลผลิตเหลือถึงทำการส่งออกไปยังต่างประเทศและแนวโน้มปริมาณการส่งออกลดลงเรื่อยๆ จากการที่ความต้องการภายในประเทศมีสูงขึ้นเรื่อยๆ จากเดิมในปี 2534 ปริมาณการส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เท่ากับ 840,000 ตัน คิดเป็นร้อยละ 22.15 ของผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทั้งหมด แนวโน้มการส่งออกค่อยๆ ลดลงจนกระทั่งในปี 2555 ปริมาณการส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เท่ากับ 122,355 ตัน คิดเป็นร้อยละ 2.56 ของผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดประเทศไทยส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไปยังประเทศฟิลิปปินส์มากที่สุด รองลงมาคือประเทศจีน ประเทศเวียดนาม และปากีสถาน ตามลำดับ

3.4.3 นโยบายที่มีผลต่อการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

จุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงนโยบายการนำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์เริ่มต้นตั้งแต่ปี 2531 เป็นต้นมา เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวเกิดความแห้งแล้งต่อเนื่องถึงปี 2532 ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ปริมาณผลผลิตพืชไร่ทุกชนิดลดลง (มนัส, 2540) ในขณะที่อุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์และอุตสาหกรรมอาหารสัตว์มีการขยายตัวอย่างมากตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมา โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเลี้ยงไก่และกึ่งเพื่อการส่งออกอุตสาหกรรมเลี้ยงสัตว์ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วนั้นทำให้ความต้องการวัตถุดิบอาหารสัตว์เพิ่มมากขึ้นเป็นอย่างมากด้วยเช่นกัน ทำให้เกิดการขาดแคลนวัตถุดิบอาหารสัตว์ โดยเฉพาะข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ซึ่งเป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิตอาหารสัตว์ ทำให้ต้องพึ่งพาการนำเข้าจากต่างประเทศ แต่เดิมมีการอนุญาตให้นำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตั้งแต่ปี 2533 นำเข้าจริงในปี 2534 โดยเสี่ยภานำเข้าและค่าธรรมเนียมพิเศษแต่ก็มีข้อจำกัดด้านอัตราภาษีที่สูงมากคือร้อยละ 88 ของราคานำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เปรียบเสมือนเป็นการจำกัดทางอ้อม ซึ่งคณะกรรมการนโยบายอาหารเป็นผู้พิจารณากำหนดอัตราค่าธรรมเนียมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ภายในประเทศและคณะรัฐมนตรีมีมติในวันที่ 9 มกราคม 2533 ให้นำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์โดยปรับอัตราภาษีจากเดิมร้อยละ 88 หรือ 2.75 บาทต่อกิโลกรัมเป็นร้อยละ 6 หรือ 0.1875 บาทต่อกิโลกรัม และมีการกำหนดราคาขั้นต่ำสูงและมีการเรียกเก็บอัตราค่าธรรมเนียมการนำเข้าพิเศษในกรณีราคานำเข้าต่ำกว่าราคาภายในประเทศ เพื่อเป็นการคุ้มครองเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ด้วย ซึ่งเป็นการป้องกันมิให้มีการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มาในราคาต่ำและอาจส่งผลกระทบต่อราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศ โดย

ปี 2535 มีการปรับเปลี่ยนราคาขั้นต่ำและสูงหาซื้อสรุปได้ดังนี้ ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ขั้นต่ำเดิม 3.10 บาทต่อกิโลกรัม เป็น 3.41 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ขั้นสูงเดิม 3.80 บาทต่อกิโลกรัมเป็น 4.11 บาทต่อกิโลกรัมในปี 2536 เป็นต้นมา การนำเข้าเป็นไปตามเงื่อนไขของเขตการค้าเสรีอาเซียน คือ อัตราภาษีร้อยละ 5 หรือกิโลกรัมละ 2.75 บาท เริ่มแรกในสมาชิกเดิม 6 ประเทศ ได้แก่ บรูไนดารุสซาลาม อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ตั้งแต่ปี 2546 เพิ่มประเทศสมาชิกใหม่ 4 ประเทศ ได้แก่ เวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สหภาพพม่า และกัมพูชานำเข้าอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบขององค์การคลังสินค้า (อคส.) ตามประเภทพิกัดศุลกากรขาเข้าประเภทย่อย 1005.90.90 ภายใต้ข้อผูกพันตามมาตรการระงับการรวมกลุ่มอาเซียนโดยให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (ASEAN Integration System of Preference: AISP) ต้องขึ้นทะเบียนไว้ต่อกรมการค้าต่างประเทศและสำนักงานการค้าต่างประเทศในภูมิภาคทุกแห่ง พร้อมทั้งแสดงเอกสารประกอบดังนี้ กรณีบุคคลทั่วไป ให้แสดงสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้าน กรณีนิติบุคคล ให้แสดงสำเนาทะเบียนนิติบุคคลที่กรมพัฒนาธุรกิจการค้าออกให้ไม่เกิน 1 เดือนนับจากวันที่ยื่นคำขอ กรณีโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นวัตถุดิบหลัก ให้แสดงสำเนาใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน (รง. 4) กรณีชุมชนสหกรณ์กลุ่มเกษตรกรหรือสมาคม ให้แสดงสำเนาใบทะเบียนจัดตั้งสถาบันเกษตรกรหรือสมาคมพร้อมสำเนาข้อบังคับ กรณีรัฐวิสาหกิจให้แสดงหนังสือแจ้งความประสงค์ในการขอนำเข้าของรัฐวิสาหกิจนั้นๆ ทุกกรณีจะต้องแสดงแผนที่สถานที่เก็บข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่จะขอนำเข้า พร้อมทั้งทำรายงานการนำเข้า การใช้ การจำหน่ายซึ่งต้องระบุผู้ซื้อและปริมาณคงเหลือต่อกรมการค้าต่างประเทศหรือสำนักงานการค้าต่างประเทศในภูมิภาคทุกแห่ง พร้อมสำเนาเอกสารประกอบการนำเข้า การใช้ การจำหน่าย ภายในหนึ่งเดือนนับจากวันนำเข้า โดยต้องนำเข้าร่วระหว่างวันที่ 1 มีนาคม ถึง 30 มิถุนายน ก่อนที่ผลผลิตภายในประเทศจะเริ่มออกสู่ตลาด เพื่อไม่ให้กระทบต่อเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศ

ส่วนการนำเข้าภายใต้ข้อผูกพันขององค์การการค้าโลก (WTO) เริ่มตั้งแต่ปี 2538 ประเทศไทยจะต้องเปิดตลาดสินค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายใต้ข้อผูกพันขององค์การการค้าโลกที่กำหนดโควตาการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เริ่มปี 2538 พิจารณาจากปริมาณที่ขาดแคลนและไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ภายในประเทศ การนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ประเภทพิกัดศุลกากร 1005.90 สินค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จะต้องมีหนังสือรับรองแสดงการได้รับสิทธิชำระภาษีตามพันธกรณีตามความตกลงการเกษตรภายใต้องค์การการค้าโลกไปแสดงต่อกรมศุลกากรเพื่อประกอบการนำเข้า โดยกำหนดปริมาณโควตาและอัตราภาษีการนำเข้ามีข้อผูกพันดังนี้ ไทยมีปริมาณการนำเข้าขั้นต่ำ 52,096 ตัน ภาษีโควตาการนำเข้าสูงสุดร้อยละ 20 ภาษีนอกโควตาการนำเข้าสูงสุดร้อยละ 80.2 และค่าธรรมเนียม

พิเศษสูงสุดตันละ 380 บาท นโยบายและแนวทางการบริหารการนำเข้าเหล่านี้คณะกรรมการนโยบายอาหารเป็นองค์การที่พิจารณาและกำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์การนำเข้าให้สอดคล้องกับสถานการณ์การผลิต การตลาดภายในประเทศ

การจัดสรรการนำเข้าให้ 6 สมาคม ได้แก่ สมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ร้อยละ 58.2, สมาคมผู้เลี้ยงสุกรแห่งชาติร้อยละ 15, สมาคมผู้ผลิตไก่เพื่อการส่งออกร้อยละ 12.5, สมาคมผู้เลี้ยงไก่เนื้อเพื่อการส่งออกร้อยละ 7.5, สมาคมส่งเสริมการเลี้ยงไก่แห่งประเทศไทยร้อยละ 5 และสมาคมผู้เลี้ยงเป็ดเพื่อการค้าและการส่งออกร้อยละ 1.5 การนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในช่วงปี 2534-2545 ประเทศไทยนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สัดส่วนใหญ่จาก จีน อาร์เจนตินา สหรัฐอเมริกา ตามลำดับ หลังช่วงปี 2546-2555 ประเทศไทยนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สัดส่วนใหญ่จากประเทศอาเซียน กัมพูชา ลาว อาร์เจนตินา ตามลำดับ(ตารางที่ 3.14)

ตารางที่ 3.14 ปริมาณการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของไทยจากประเทศต่างๆตั้งแต่ปี 2541-2555

ปี	ปริมาณ (ตัน)										
	จีน	อาร์เจนตินา	สหรัฐอเมริกา	เปรู	อินโดนีเซีย	แอฟริกาใต้	ลาว	ออสเตรเลีย	กัมพูชา	พม่า	อื่น
41	60	96,725	4,416	59,766	9,108	579	2	237	-	-	94
42	100,981	12,664	40,098	-	-	1,200	1,607	22	-	-	82
43	305,979	26,250	3,413	-	1,800	386	870	22	-	-	-
44	-	-	2,824	-	-	1,204	2,620	-	-	-	-
45	-	48	2,068	-	-	1,655	1,117	-	-	-	-
46	23	753	26,060	-	-	1,462	8,320	-	-	-	-
47	-	119,030	2,310	-	-	1,957	34,696	-	44,350	28,586	-
48	15,703	110,939	2,322	-	-	2,107	45,243	-	19,551	79,461	-
49	12,589	120,575	2,796	-	-	2,301	122,058	-	28,976	117,351	-
50	320	444	2,042	-	-	2,086	66,438	-	80,430	13,169	-
51	120	519	1,912	-	-	1,659	107,047	-	310,967	8,861	-
52	20	629	2,355	-	-	1,874	193,168	-	95,733	4,107	-
ที่มา:	กรมศุลกากร, 2555										